

การประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะครั้งแรกภายใต้การใช้กฎหมายลักษณะอาญา

ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451)

“จำเลยเป็นผู้ร้ายฆ่าคนตาย...แต่ไม่มีเหตุสมควรได้รับความปรานีตามกฎหมาย
ต้องบทให้ประหารชีวิตให้มันตายตกไปตามกัน...”¹

หนังสือกรมราชเลขาธิการ เลขที่ 1/64 พ.ศ. 2456

4.1 ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

จากที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้เขียนจะใช้แนวคิดของกัลตง ในการแบ่งความรุนแรงออกเป็น 3 ระดับ คือ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของปรากฏการณ์ในการใช้อำนาจและความรุนแรงของรัฐที่กระทำผ่านการลงโทษประหารชีวิตที่แตกต่างกัน 3 รูปแบบ คือ การลงโทษประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ ยิงเป้า และการฉีดสารพิษ ในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นอารยะในบริบทสังคมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปีพุทธศักราช 2546

ก่อนที่จะกล่าวถึงการลงโทษประหารชีวิตที่เป็นกรณีศึกษาสำหรับการประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะครั้งแรกภายใต้การใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) กล่าวถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างอีกครั้ง ซึ่งหมายถึงโครงสร้างของอำนาจทางสังคมและการเมือง ตลอดจนนโยบายของรัฐ ที่เอื้อให้เกิดการกดขี่ข่มเหงและการเอารัดเอาเปรียบกันทางสังคม รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงทางตรงในกระบวนการลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยก่อนที่จะได้มีการใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนหน้าที่จะได้มีการใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นั้น กฎหมายที่กำหนดโทษทางอาญาที่สำคัญได้แก่กฎหมายตราสามดวง อันเป็นประมวลกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้ราชบัณฑิตทั้งหลายชำระและแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่จากกฎหมายที่เคยใช้มาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาที่เลืกรอดมา จากการถูก

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงยุติธรรม ย.14.2/3.

“คำพิพากษาประหารชีวิตหนานปัญญา ต้องหาว่าฆ่ามิสเตอร์มิลเลอตาย (4 ก.พ. 129 – 29 พ.ค. 131),” น. 17.

เผาทำลายในการเสียกรุงครั้งที่ 2 ตัวบทกฎหมายนั้นนอกจากจะไม่สมบูรณ์แล้วยังมีปัญหว่า ข้อกฎหมายบางข้อมีความคลาดเคลื่อนไปจากเดิม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ชำระข้อกฎหมายให้ถูกต้องตรงกับกฎหมายเดิม และบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่เพิ่มเติมในส่วนของกฎพระสงฆ์ พระราชกำหนดใหม่ และพระราชบัญญัติเพื่อใช้ในการปกครองบ้านเมืองเนื่องจากกฎหมายของเดิมที่เหลือรอดมานั้นมีเพียง 1 ใน 10 ส่วนเท่านั้น²

กฎหมายตราสามดวงนี้ได้ถูกประกาศใช้เป็นกฎหมายหลัก ในการบริหารปกครองบ้านเมืองเมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2348 (จุลศักราช 1166) และด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้อาลักษณ์คัดลอกกฎหมายนี้สามฉบับแล้วปิดตราประทับสามดวงได้แก่ ตราพระราชสีห์ ตราพระคชสีห์ และตราบัวแก้ว และนำไปเก็บรักษาใน หอหลวงฉบับหนึ่ง ณ ศาลหลวงสำหรับลูกขุนฉบับหนึ่ง และห้องเครื่อง (หอศาสตราคม) ฉบับหนึ่ง เพื่อใช้อ้างอิงความถูกต้อง ผู้คนทั่วไปจึงเรียกว่ากฎหมายตราสามดวง และยังคงมีพระบัญชาว่า เมื่อมีผู้นำพระราชกำหนดบทพระไอยการออกมาใช้อ้างอิงในการตัดสินพิพากษาคดีความใด ๆ ห้ามไม่ให้ลูกขุนเชื่อฟังถ้าไม่เห็นตราประทับทั้งสาม³

การที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงรับสั่งเช่นนั้นก็เพื่อให้มีการตรวจสอบข้อกฎหมายที่ใช้ในการตัดสินคดีความต่าง ๆ ตามตัวบทกฎหมายและยังเป็นกุศโลบายในการคำนานากันระหว่าง 3 คณะที่ดูแลตราประทับตรา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการตัดสินคดีความใด ๆ ในสมัยนั้น ต้องผ่านการตรวจทานความถูกต้องตามตัวบทกฎหมายและลักษณะบทลงโทษถึง 3 ครั้ง ก่อนที่จะอนุญาตให้มีการบังคับใช้กฎหมายได้

ส่วนอำนาจในการตัดสินลงโทษประหารชีวิตในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้นั้นก็ไม่ได้ยึดถือหรือมีเพียงแค่พระราชอำนาจหรือพระบรมราชโองการขององค์พระมหากษัตริย์เท่านั้นที่จะ

² กฎหมายตราสามดวง: หน้าต่างสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สกว., 2549), น. 14-15.

(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในโอกาสที่กฎหมายตราสามดวงมีอายุครบ 200 ปี ในพุทธศักราช 2548 และเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชในโอกาสที่ครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในพุทธศักราช 2549). และประกาศพระราชปรารภ ใน ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 1-5.

³ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 1, น. 1-5. และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์/ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเรียบเรียงจากคำสอนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), น. 81.

สามารถทำการตัดสินลงโทษประหารชีวิตได้ กฎหมายตราสามดวงได้บัญญัติถึงผู้มีอำนาจในการตัดสินลงโทษประหารชีวิต ในบทพระธรรมนูญ 3 ตำแหน่งคือ 1) พระยาจักรีศรีอริยวงศาคตญาณ อัครมหาเสนาธิบดีอภัยพิรียบรากรมภาณุ ผู้ถือตราพระราชสีห์เจ้าพระยาจักรี หรือเรียกสั้น ๆ ว่าตราพระยาจักรี มีอำนาจในการตัดสินลงโทษประหารชีวิตขุนนาง ข้าราชการ ตุลาการ และผู้ต้องโทษในหัวเมืองที่ขึ้นกับมณฑลไทย กลาโหม และกรมท่าทั้งหมด แต่ทั้งนี้ต้องใช้ควบคู่ไปกับตราพระราชสีห์ ตราพระคชสีห์ และตราบัวแก้ว 2) พระยาราชมนตรีอินทราธิบดีศรีโลกการทันตราธรรมพระนครบาลอภัยพิรียบรากรมภาณุ ผู้ถือตราพระยมราชสีห์ มีอำนาจตัดสินโทษโจรผู้ร้ายฆ่าคนตายในหัวเมืองทั้งปวง 3) พระยาพลเทพเสนาบดีศรีไชยนพรัตน์เกษตราธิบดีอภัยพิรียบรากรมภาณุ ผู้ถือตราประทับ 9 ดวงที่ใช้ในราชการต่าง ๆ กัน และ 1 ในตราประทับ 9 ดวงนั้นมีตราพระกาลทองเครื่องขึ้นคราษมีอำนาจในการประหารชีวิตกรมมนาเสนาหัวเมือง⁴

นอกจากนี้ในบทพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนในกฎหมายตราสามดวง มาตรา 2 ได้บัญญัติให้อำนาจพระอนุชาธิราชหรือพระเจ้าลูกเธอที่มีศักดิ์นาแสนไร่ขึ้นไป ให้สามารถตัดสินลงโทษประหารชีวิตได้และยังมีอำนาจในการรับราชบาตรของผู้ต้องโทษได้ แต่ทั้งนี้มิใช่ห้ามมิให้ลงโทษฆ่าหลวงฝ่ายในและนางสนมกำนัลในขององค์พระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ยังมีตุลาการผู้ซึ่งได้รับพระราชทานอำนาจตามพระราชกำหนดว่าให้สามารถตัดสินคดีที่มีความผิดถึงตายได้ แต่จะต้องนำเรื่องขึ้นกราบทูลก่อนกระทำการลงโทษประหารชีวิต⁵

ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อมีการตัดสินลงโทษประหารชีวิตแล้ว ก็จำเป็นต้องลงตราประทับของผู้มีอำนาจตามที่กล่าวข้างต้นด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีตราประทับอย่างน้อยถึง 3 ดวงคือตราพระยาจักรี ตราพระยมราชสีห์ และตราพระกาลทองเครื่องขึ้นคราษ ที่ผู้ถือตราประทับนั้นมีอำนาจในการตัดสินลงโทษประหารชีวิตได้ ยังไม่นับรวมตราประทับของพระอนุชาธิราชหรือพระเจ้าลูกเธอที่มีศักดิ์นาแสนไร่ขึ้นไป หรือของตุลาการผู้ซึ่งได้รับพระราชทานอำนาจตามพระราชกำหนด ถึงแม้ว่าจะมีการพยายามถ่วงดุลอำนาจและตรวจทานคำตัดสินลงโทษประหารชีวิตโดยการบัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวง แต่ก็ไม่ได้กำหนดการตรวจสอบครบถ้วนทั้ง 3 ตราประทับมีเพียงแต่ตราพระยาจักรีเท่านั้นที่กฎหมายตราสามดวงระบุอย่างชัดเจนว่า ต้องใช้ควบคู่กับตราประทับทั้ง 3 ตรา คือตราพระราชสีห์ ตราพระคชสีห์ และตราบัวแก้ว

⁴ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 140-148.

⁵ เอกกรณ ภาณุพงษ์, ตำนานโทษประหาร, น. 34.

ดังนั้นเมื่อไม่มีการตรวจสอบความถูกต้อง หรือถ่วงดุลอำนาจในการตัดสินลงโทษ ประหารชีวิต มีเพียงตราประทับธรรมดาก็สามารถลงโทษประหารชีวิตได้แล้วจึงทำให้เกิดปัญหา ความไม่เป็นธรรม ปัญหาการใส่ร้ายป้ายสี ปัญหาการลงโทษประหารผิดตัว⁶ และปัญหาอื่น ๆ ในการลงโทษประหารชีวิตตามมาอีกมาก ดังนั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ภายหลังจากที่ทรงสถาปนากระทรวงมหาดไทยแล้วจึงทรงโปรดให้ใช้วิธีลงนามนักโทษ ประหารชีวิตก่อนแล้วจึงประทับตรากำกับลงไปอีกทีเพื่อป้องกันการแก้ไขชื่อนักโทษประหาร และ ยังเป็นการป้องกันปัญหาข้อผิดพลาดที่อาจจะมีขึ้นในภายหลัง⁷

นอกจากนี้แล้วพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ยังทรงโปรดให้สร้างตราประทับ ขึ้นมาใช้ใหม่แทนตราพระยาจักรีซึ่งเป็นตราประทับในคำสั่งลงโทษประหารชีวิตที่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ใช้สำเร็จโทษผู้คนไปมากมาย เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ ตราประทับที่ทรงโปรดให้มีการสร้างขึ้นใหม่นี้เรียกว่า ตราครพระขรรค์ ซึ่งนอกจากจะ แสดงอำนาจในการตัดสินชีวิตนักโทษแล้ว ยังเป็นเครื่องหมายแสดงถึงพระราชอำนาจส่วน พระองค์หรือเฉพาะพระองค์ ไม่เกี่ยวข้องปะปนหรือไม่ทำให้นึกถึงอำนาจ(เก่า)ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์อีกต่อไป⁸

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอำนาจในการตัดสินลงโทษประหารชีวิตในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ไม่ได้เป็นอำนาจขาดที่ส่งวนไว้เฉพาะสำหรับพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น แต่ยังมีพระยาจักรีศรีองครักษ์สมุหนายกฯ พระยายมราชฯ พระยาพลเทพเสนาบดีศรีไชยณพรัตน์เกษตราธิบดีฯ ตุลาการที่ได้รับพระราชทานอำนาจ และพระอนุชาธิราชหรือพระเจ้าลูกเธอที่มีศักดิ์นาแสนไร่ขึ้นไป ที่มีอำนาจตัดสินลงโทษประหารชีวิตไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินขององค์พระมหากษัตริย์ได้ เพียงแต่ก่อนที่ จะทำการลงโทษประหารชีวิตจำต้องกราบทูลเพื่อให้ทรงทราบ และต้องได้รับพระราชทาน

⁶ การประหารผิดตัวนี้อาจเกิดจากความจงใจในการสลับสับเปลี่ยนตัวนักโทษ หรือความหละหลวม ในการไต่สวน รวมถึงการแก้ไขรายชื่อของผู้ต้องโทษประหาร เพราะเมื่อมีหนังสือลงมาว่าให้ประหารชีวิตได้ พธำมรงค์ผู้ทำหน้าที่ควบคุมการประหารก็พิจารณาว่าควรจะทำประหารชีวิตที่ใด (ส่วนมากมักจะเลือกที่ สาธารณะเช่นวัด หรือตามสี่แยกชุมชนที่เรียกว่าตะแลงแกง) และนำตัวนักโทษไปประหารชีวิตโดยไม่มี คณะกรรมการหรือเจ้าหน้าที่ร่วมตรวจสอบตัวนักโทษ จะมีการเพียงข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือผู้แทนพระองค์ที่ทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ...ดูเพิ่มที่ เอกกรงค์ ภาณุพงษ์, “กรรมวิธีก่อนการประหาร (1),” เนชั่นสุดสัปดาห์ 11 (28 เมษายน 2546): 71.

⁷ เอกกรงค์ ภาณุพงษ์, ตำนานโทษประหาร, น. 37-38.

⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 40.

พระบรมราชานุญาตให้ประหารชีวิตนักโทษผู้นั้นเสียก่อนจึงจะทำการประหารชีวิตได้ ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของหัว และเจ้า(ของ)ชีวิตของอาณาประชาราษฎร์

การตัดสินลงโทษในกฎหมายตราสามดวง ได้มีการแบ่งลักษณะการลงโทษแก่ผู้ต้องพระราชอาญาออกเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้คือ⁹

1. ลงโทษต่อร่างกายของผู้ต้องพระราชอาญา
 - 1.1 ลงโทษประหารชีวิต
 - 1.2 ลงโทษจำคุก
 - 1.3 ลงโทษต่ออวัยวะส่วนหนึ่งส่วนใดในร่างกาย
2. ลงโทษแก่ผู้ต้องพระราชอาญาในทางทรัพย์สิน
3. ลงโทษโดยการลดฐานะทางสังคม
4. อุเบกขาสภาพทัณฑ์¹⁰
5. เนรเทศ

การลงโทษประหารชีวิตในกฎหมายตราสามดวงได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย 2 ฉบับ คือ

- 1) พระราชกฤษฎีกาคดีอาญาและการลงทัณฑ์ หรือที่เรียกว่าพระโอยการอาญาหลวง ได้แก่ คดีความผิดมุ่งร้ายต่อพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ การให้ที่พักผู้ต้องโทษ การขัดขวางการจับกุม การเปลี่ยนแปลงคำให้การ การฉ้อราษฎร์บังหลวงและการพันพ้องกันถึงตาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นการทำลายความสงบสุขของแผ่นดิน หรือความสงบสุขของพระเจ้าแผ่นดิน¹¹ และ 2) พระราชกฤษฎีกาคดีการก่อกบฏ หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าพระโอยการกระบดศึก ได้แก่ คดีความผิดฐานเป็นกบฏต่อพระมหากษัตริย์หรือต่อบ้านเมือง ความผิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมอันควรหรือไม่ควรในยามศึกสงครามการพกพาอาวุธในจวนเจ้าเมือง เมืองหลวงและพระราชวัง การสังหารพระ ปล้นวัด และคดีความผิดที่ก่อขึ้นอันขัดกับศีลธรรมอันดี เช่น มาตา

⁹ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 2 (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 367-454. และเชาวเรศน์ จารุบุญ, เพชรฆาตคนสุดท้าย (๒), (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรุป, 2549), น. 10.

¹⁰ ลักษณะการลงโทษแบบอุเบกขาสภาพทัณฑ์คือการลงโทษแบบภาคทัณฑ์หรือการคาดโทษไว้ในคราวนี้ก่อน ถ้ามีการทำผิดอีกจึงจะได้รับโทษในคราวต่อไป

¹¹ สยามลัทธิเสรีภาพของประชาชน และ สหพันธ์สิทธิมนุษยชน, “โทษประหารชีวิตในประเทศไทย.” ในสัมมนาระดับชาติเรื่องการลงโทษประหารชีวิต เมื่อวันที่ 3-4 กรกฎาคม 2549, น. 9-10.

ปีติฆาต การทรมาน จองจำผู้คนหรือข้าทาส โดยเฉพาะเด็กเล็ก รวมถึงการกระทำที่เป็นการลบหลู่ศาสนา และพระพุทธรูป¹²

จะเห็นได้ว่าการลงโทษประหารชีวิตนั้นจะใช้ก็ต่อเมื่อเป็นความผิดขั้นร้ายแรงที่เรียกได้ว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดินและ/หรือเป็นความผิดต่อพระเจ้าแผ่นดิน เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน ความผิดต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในแผ่นดินของพระองค์ ไม่ว่าจะเป็นการให้ที่พักผู้ต้องโทษ การขัดขืนการจับกุม การเปลี่ยนแปลงคำให้การ ย่อมต้องถือเป็นความผิดในการล่วงพระราชอำนาจ และการจ้องราชฎ์บังหลวง การพันแทงกันถึงตาย ก็ย่อมเป็นความผิดในการทำให้พระมหากษัตริย์ทรงเสียพระราชสมบัติและข้าแผ่นดิน เพราะทรัพย์สินแผ่นดินและชีวิตของผู้คนถือเป็นสิทธิขององค์พระมหากษัตริย์ ด้วยว่าทรงเป็นเจ้าของ(ของ)ชีวิตและเจ้าของ(ของ)แผ่นดิน แผ่นดินและทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินนี้ย่อมถือเป็นของพระองค์ แม้แต่การกระทำที่เป็นการลบหลู่ศาสนา ก็ถือเป็นความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์แห่งพระศาสนา ตามความเชื่อของพุทธศาสนา ลัทธิมหายานร่วมกับศาสนาฮินดู ที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ในบทพระธรรมศาสตร์ที่กล่าวว่าพระมหากษัตริย์หรือพระเจ้าสมมุติราชทรงเป็นภาคหนึ่งของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่เกิดมาเพื่อสร้างบารมี และในหนึ่งในหลาย ๆ วิธีในการสร้างบารมีก็คือการอุปถัมภ์พระศาสนา¹³

เมื่อกลับมาพิจารณาการลงโทษที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง จะเห็นได้ว่า นอกจากการกำหนดลักษณะการลงโทษว่าถ้าทำผิดแบบนี้แล้วจะได้รับบทลงโทษอะไร หรืออย่างไรบ้าง ยังมีธรรมเนียมปฏิบัติในการสอบสวนโดยใช้เครื่องมือทรมานนักโทษหรือการใช้จารีต

¹² เรื่องเดียวกัน.

¹³ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 1

(กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 9. แต่ถ้าจะมองในแง่ของอำนาจการปกครองก็จะได้มุมมองที่แตกต่างไปในเหตุแห่งความจำเป็นที่พระมหากษัตริย์ไทยจำเป็นต้องปกป้องและธำรงรักษาพระศาสนา ความจำเป็นนั้นเกี่ยวเนื่องจากการที่พระมหากษัตริย์ไทยได้สร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจผ่านทางความเชื่อทางศาสนาพุทธ ดังนั้นการกระทำที่เป็นการลบหลู่และทำลายพระศาสนาจึงเท่ากับเป็นการกระทำที่ทำลายฐานอำนาจในการสร้างความชอบธรรมของพระมหากษัตริย์ไทย

นครบาลที่ได้บัญญัติไว้ในบทพระไอยการลักษณะโจร กฎหมายตราสามดวง¹⁴ ในการสอบสวนนักโทษคดีโจรผู้ร้าย และคดีอาญาหลวงหรือคดีที่มีโทษหลวง (คดีความผิดร้ายแรง) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกระทำความผิดที่บัญญัติไว้ในพระไอยการลักษณะโจร พระไอยการอาญาหลวง และพระไอยการกระบดศึก ซึ่งได้กล่าวไปแล้ว

การใช้จารีตนครบาลหรือวิธีการสอบสวนโดยใช้เครื่องมือทรมานนักโทษให้รับสารภาพผิด ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ถือว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะถือกันว่าคนดีไม่โดนกล่าวหา คนที่โดนกล่าวหาย่อมต้องถือเป็นคนร้าย เมื่อผู้ถูกกล่าวหา ถูกมองว่าเป็นผู้ผิด เป็นผู้ร้าย การใช้เครื่องมือทรมานนักโทษให้รับสารภาพก็ย่อมเป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถกระทำได้ และเป็นหน้าที่ของผู้ถูกกล่าวหาหรือนักโทษที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองให้ได้ ถ้าทำได้ก็รอดแต่ถ้าทำไม่ได้ก็ต้องถูกทรมานจนกว่าจะยอมรับสารภาพผิด ถ้านักโทษไม่ยอมรับสารภาพ ก็อาจจะโดนทรมานกรรมด้วยเครื่องมือทรมานที่มีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อนักโทษที่ไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง และทนกับการทรมานไม่ได้ก็จะยอมรับสารภาพผิด และถูกตัดสินประหารชีวิตในที่สุด

15

การที่สังคมไทยยอมรับในเรื่องการทรมานนักโทษ โดยเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่คนดีจะต้องตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้¹⁶ คนดีย่อมไม่เป็นอะไรถึงแม้ว่าจะต้องผ่านการทรมานใด ๆ คนดีก็สามารถทนได้หรือในที่สุดคนดีก็ต้องได้รับความช่วยเหลือ ส่วนคนชั่วนั้นถึงแม้จะโดน

¹⁴ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 2, 289-366. วิธีการการสอบสวนโดยใช้เครื่องมือทรมานนักโทษหรือที่เรียกกันว่าการใช้จารีตนครบาลหรือเครื่องจารีตนครบาล เนื่องมาจากบทพระไอยการลักษณะโจรได้เขียนไว้ในย่อหน้าสุดท้ายว่าเป็นลักษณะวิธีที่แล้วแต่ว่ากรรมนครบาลจะพิจารณาเลือกใช้วิธีใดตามที่ได้บัญญัติไว้

¹⁵ กฎหมายตราสามดวง: หน้าต่างสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สกว., 2549), น. 52-53, 61, 68-69.

¹⁶ ความเชื่อที่ว่าคนดีตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้นี้ กฎหมายตราสามดวง (ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2348 หรือจุลศักราช 1166) สามารถใช้เป็นหลักฐานยืนยันความเชื่อในเรื่องนี้ได้ดี ว่ากระบวนการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของคู่ความทำโดยการพิสูจน์แบบดำนํ้าลุยไฟกันจริง โดยอาศัยบท “พิสูจน์ดำนํ้าพิสูจน์ลุยเพลิง” ในกฎหมายตราสามดวง แม้ว่าในพิธีพิสูจน์ความบริสุทธิ์นี้จะมีการเช่นสรวงเทวดาฟ้าดินซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องภพภูมิของคนไทยที่รัฐไทยนำมาใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้อำนาจตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 ผู้เขียนเห็นว่าวิธีพิสูจน์ความบริสุทธิ์แบบนี้ยังเป็นกุศโลบายที่ใช้ในสมัยนั้นเพื่อจะจับผู้กระทำความผิดโดยอาศัยความกลัว (ความละอายต่อบาป) ของผู้กระทำความผิด ถึงแม้ว่าวิธีนี้อาจจะมีข้อจำกัดหรือใช้ไม่ได้ผลทุกครั้งไป

ทรมานอย่างไรก็ไม่น่าจะเป็นความผิดแก่รัฐไทยหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการทรมาน เพราะถึงอย่างไร คนชัวย่อมได้รับผลแห่งกรรมชัวนั้นอยู่แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าการอธิบายเรื่องกรรมดีกรรมชั่วและเรื่อง บาปบุญในสังคมไทย¹⁷ นั้น ต้องทำความเข้าใจโลกหรือจักรวาลตามความเชื่อของคนไทยที่ได้รับ แนวคิดมาจากไตรภูมิพระร่วง ที่กล่าวถึงการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย และการแบ่ง ภพภูมิต่าง ๆ ออกโดยใช้อำนาจบุญหรือความดีเป็นตัวตัดสิน และในภพภูมิต่าง ๆ นี้ก็มีเทพเทวาที่ คอยพิทักษ์รักษาคนดี ซึ่งเป็นการสร้างบุญหรืออำนาจบุญให้เกิดแก่องค์เทพเทวานั้น ๆ เอง

การกล่าวว่าคุณดีก็จะต้องได้รับความช่วยเหลือในที่สุดนั้น ในที่นี้ผู้เขียนไม่ได้หมายถึง แต่เฉพาะเรื่องที่มีเทพเทวาลงมาช่วย โดยการดลจิตดลใจให้เกิดเหตุการณ์บางอย่างขึ้นจนในที่สุด คนดีที่ต้องโทษก็สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ตามความเชื่อในสังคมไทย¹⁸ แต่ผู้เขียน เห็นว่าสาเหตุหนึ่งที่รัฐไทยทำการกล่าวโทษผู้ต้องหา และให้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองนั้น น่าจะอาศัยหลักจิตวิทยาที่ผู้ร้ายหรือผู้ที่กระทำความผิดอาจแสดงอาการพิรุธบางอย่างออกมาให้ เห็นในขณะที่ถูกทรมาน หรือผู้ที่ไม่ได้ทำกระทำความผิดก็น่าจะมีแนวโน้มที่จะมีจิตใจที่เข้มแข็ง กว่าผู้ที่ได้กระทำความผิดถึงแม้ว่าในการปฏิบัติจริงอาจจะไม่ได้เป็นเช่นนั้นทุกกรณี

ถ้าเปรียบเทียบการทรมานของไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ได้รับการสืบทอดจาก สมัยกรุงศรีอยุธยากับการทรมานนักโทษโดยเฉพาะนักโทษที่กระทำความผิดทางศาสนา หรือผู้ที่ นับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในยุโรปช่วงปีคริสต์ศตวรรษที่ 13 ได้มี การผู้คนจำนวนมากที่หันไปนับถือศาสนาหรือลัทธิอื่น ดังนั้นคริสตจักรจึงได้มีการจัดตั้งศาลพิเศษ ที่ใช้ในการพิจารณาคดีความผิดทางศาสนาและอนุญาตให้ศาลพิเศษทางศาสนาของคริสตจักรใน ปีคริสต์ศักราช 1233 (พุทธศักราช 1776) ใช้การทรมานนักโทษให้รับสารภาพผิดหรือสารภาพบาป ที่ได้กระทำลงไปได้ การทรมานนักโทษในไทยและในยุโรบนั้นถึงแม้ว่าจะอาศัยความเชื่อทาง

¹⁷ เรื่องกรรมและบาปบุญในสังคมไทย โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ : มหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2532), น. 159-171.

¹⁸ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างจากทศชาติชาดกซึ่งถูกนำมาใช้ในการอบรมปลูกฝังให้เชื่อในการประพฤติดี มีศีลธรรมอยู่บ่อย ๆ รวมถึงตามวัดวาอารามก็นิยมเขียนภาพแสดงเรื่องราวในทศชาติชาดกนี้ในจิตรกรรมฝาผนัง ในอุโบสถ ตอนที่ผู้เขียนขอยกมากล่าวคือ ตอนพระเตมีย์ไป เมื่อพระเตมีย์ไม่ต้องการขึ้นครองราชสมบัติต่อจาก พระราชบิดา นางฟ้าที่ในอดีตชาติทรงเป็นพระมารดาของพระเตมีย์ก็ได้ดลจิตดลใจให้พระเตมีย์แสวงทำเป็นไป เพื่อที่จะบรรลุพระประสงค์ และตอนใกล้จะจบของเรื่องเมื่อพระเตมีย์จะออกบวช พระอินทร์ก็เสด็จจากสวรรค์ลง มาเนรมิตอาศรมให้พระเตมีย์ใช้ปฏิบัติธรรม โปรดดู อุทอง ประศาสน์วินิจชัย, ท่องทศชาติผ่านจิตรกรรม: เต ช สุ เน ม., เล่มที่ 1, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์น้ำริน, 2548), น. 14-45.

ศาสนาในการสร้างความชอบธรรมให้กับการทรมานกรรมนักโทษเหมือนกัน แต่แนวคิดในเรื่องการทรมานทั้งสองแบบนี้ก็มีความแตกต่างกัน โดยผู้ไต่สวนของศาลพิเศษทางศาสนาของคริสตจักรนั้นเชื่อว่าตนกำลังต่อสู้กับอำนาจมืดเพื่อวิญญาณของผู้ที่ถูกสอบสวน ดังนั้นจึงสามารถทำการสอบสวนให้นักโทษรับสารภาพความผิดอย่างโหดร้ายทารุณได้¹⁹ แต่ในการสอบสวนด้วยวิธีการทรมานของไทยนั้นผู้สอบสวนกระทำการทรมานโดยเชื่อว่าความผิดจะถูกจะปรากฏให้เห็น เนื่องจากอำนาจแห่งบุญและบาป

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าหลักของมานวธรรมศาสตร์ และอรรถศาสตร์ ที่เป็นองค์ประกอบหลักของกฎหมายตราสามดวงนั้นได้มีการกำหนดข้อจำกัดของการทรมานกรรมนักโทษไว้ เช่น การใช้เครื่องมือทรมานนักโทษนี้จะใช้ได้ต่อเมื่อมีหลักฐานแน่นหนาว่า นักโทษได้กระทำความผิดจริง แต่ปากแข็งไม่ยอมรับสารภาพ และไม่อนุญาตให้ใช้เครื่องมือหรือวิธีการทรมานนี้กับผู้หญิง คนชรา คนป่วย และคนพิการ เป็นต้น²⁰ แต่ในทางปฏิบัติของการสอบสวนในสมัยนั้น อาจมีการลงโทษนักโทษด้วยเครื่องมือทรมานที่มีความทารุณและดูเหมื่อนจะไม่มีขอบเขตในการใช้เครื่องมือที่มีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเจ้าหน้าที่ในสมัยนั้นถือว่านักโทษหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้ร้าย²¹ และเนื่องจากความเชื่อในเรื่องคนติดก้น้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นได้กลายมาเป็นเหตุผลข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมให้กับการทรมานนักโทษ

เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่กระทำการสอบสวนโดยใช้เครื่องมือทรมานนักโทษนั้นไม่รู้สึกลัวว่าตนได้กระทำความผิด เพราะในที่สุดแล้วผลของอำนาจบาปและบุญจะปรากฏให้เห็น ส่วนชาวบ้านก็เห็นว่าเห็นเรื่องของการทรมาน และเป็นเรื่องของเวรกรรมซึ่งก็เป็นเรื่องเฉพาะตัวของใครของมัน ถึงแม้จะนึกสงสารหรือเห็นใจนักโทษที่ถูกทรมานก็จะคิดว่าที่โดนกระทำการทรมานนั้นก็เพราะได้เคยทำเขามาก่อน (ไม่ว่าจะเป็นในชาตินี้หรือชาติอดีตชาติ) ดังนั้นปัญหาที่คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันเพิกเฉยต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมจึงเป็นเรื่องที่สามารถเข้าใจได้ ด้วยการใช้นิเวศน์เรื่องเวรกรรมที่ว่าใครทำอะไรก็ได้เช่นนั้น ในการอธิบายกระบวนการยุติธรรมตามหลักของเวรกรรมที่สังคมไทยยึดถืออยู่นั้นไม่ได้แบ่งชาตินี้ออกจากอดีตชาติและชาติหน้า ซึ่งลักษณะการไม่แบ่งแยกเป็นชาติ ๆ ให้ชัดเจนนี้เองที่เอื้อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม และผู้คนที่เพิกเฉยต่อความยุติธรรมนั้นด้วยการอ้าง (ปลอมใจ) ตัวเองและผู้อื่นว่าความยุติธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นที่จริงแล้วเป็นความยุติธรรมของผลกรรมที่ตามมาแต่ชาติปางก่อน หรือไม่เช่นนั้นผู้กระทำความผิดในปัจจุบันก็

¹⁹ Daniel P. Mannix, *The History of Torture*, pp. 34-35, 37.

²⁰ กฎหมายตราสามดวง: หน้าต่างสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สกว., 2549), น. 53.

²¹ เรื่องเดียวกัน, น. 68.

จะได้รับผลกระทบนั้นในชาติหน้า ความคิดที่จะแค่อุบาย ๆ และก็ทำใจยอมรับกรรม (ของตนเอง หรือมองดูผู้อื่นรับกรรม) นี่เองที่ทำให้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ได้รับการแก้ไข

การทรมานนักโทษให้รับสารภาพความผิด โดยความเชื่อที่ว่านักโทษคือผู้ร้ายของเจ้าหน้าที่ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อได้เปลี่ยนไปใช้หลักการของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ที่ให้ถือว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ใช่ผู้ร้าย จนกว่าฝ่ายโจทก์จะทำการพิสูจน์ความผิดของผู้ที่ถูกกล่าวหาได้จึงจะถือว่าจำเลยมีความผิดจริง²² ซึ่งก็เป็นผลมาจาก ความพยายามที่จะปรับปรุงกฎหมายไทยให้เป็นที่ยอมรับของประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลาย โดยการรับเอาแนวคิดทางกฎหมายของประเทศในยุโรปมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงระบบกฎหมายไทย²³

การทรมานให้นักโทษสารภาพผิดตามจารีตนครบาลที่มีตั้งแต่การตบปาก เขียนตี มัดโยงให้แช่น้ำหรือตากแดด ตอกเล็บ บีบเล็บ บีบขมับ ขึ้นขาหย่าง ใช้เบ็ดเกี่ยวปาก หรือใช้หีบทรมาน ใส่ตะกร้อให้ข้างตะ เป็นต้นนั้น การทรมานด้วยเครื่องทรมานเหล่านี้ไม่ได้มีการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นการทรมานที่เบาลงเลยนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนกระทั่งถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์²⁴ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการที่มีการยกเลิกการทรมานและโทษเขียนตีในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงเล็งเห็นภัยคุกคามจากไม่ปรับตัวหรือไม่พัฒนาให้มีความเป็นอารยะเหมือนประเทศเจ้าอาณานิคมที่กำลังจ้องจะหาข้ออ้างในการทำให้สยามตกเป็นเมืองขึ้น²⁵

เครื่องจารีตนครบาลที่ใช้กันตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เครื่องมือทรมานนักโทษให้รับสารภาพ ได้แก่ ไม้บีบเล็บ ไม้ตอกเล็บ ไม้บีบขมับ ไม้ขาหย่าง หีบทรมาน ตะกร้อข้างตะ ตะขอเหล็กหรือเบ็ดเกี่ยวปากหรือคาง หวาย เป็นต้น อย่างไรก็ตามเครื่องจารีตนครบาลที่ใช้ทรมานนักโทษให้รับสารภาพนั้น จากหลักฐานที่เหลืออยู่จนกระทั่งถึงในปัจจุบัน มีอยู่หลายรายการที่ไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ใน

²² เรื่องเดียวกัน.

²³ ชาญชัย แสงศักดิ์, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), น. 16, 20-24.

²⁴ กฎหมายตราสามดวง: หน้าต่างสังคมไทย, น. 69-70. และเอกรงค์ ภาณุพงษ์, “เครื่องทรมานนักโทษก่อนประหาร!,” เนชั่นสุดสัปดาห์ 11 (21 เมษายน 2546): 69.

²⁵ โปรดดูรายละเอียดในหัวข้อมูลเหตุของการปฏิรูประบบกฎหมายไทย ในชาญชัย แสงศักดิ์, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย, น. 11-20.

กฎหมายตราสามดวง เช่น เครื่องตอกเล็บ และบีบขมับ ที่ใช้ในการสอบสวนนักโทษ หลายคนอาจคิดว่าเครื่องตอกเล็บและบีบขมับนี้น่าจะได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างถูกต้อง แต่เครื่องทรมานทั้งสองนี้กลับไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย หรือพระราชกำหนดใดเลย²⁶ ผู้เขียนเห็นว่าเหตุผลที่ไม่ได้มีการบัญญัติเรื่องเครื่องมือสอบสวนแบบทรมานนักโทษอย่างครบถ้วนนั้น น่าจะเป็นด้วยการบีบขมับ ตอกเล็บนั้นเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้คนเห็นจนคุ้นชินจึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายให้มากความ เพราะถึงอย่างไรผู้คนก็รู้อยู่แล้ว

นอกจากนี้ยังมีเครื่องจรีตนครบาลอีกประเภทหนึ่งก็คือเครื่องจองจำทั้ง 5 ซึ่งนักโทษในคดีอุกฉกรรจ์หรือนักโทษประหารเท่านั้นถึงจะโดนเครื่องจองจำครบทั้ง 5 ซึ่งได้แก่ 1) คาไม้แก่น คือไม้แก่น 2 ท่อน ไขประกบกับคอด้านหน้าและหลัง น้ำหนักและความแข็งแรงของไม้ประกบกับความยาวท่อนละ 1.25 เมตร และต้องแบกไว้บนบ่าตลอดเวลา นอกจากจะทำให้ปวดเมื่อยเคลื่อนไหวร่างกายไม่สะดวก และยังอาจทำให้นักโทษบางคนไม่สามารถข่มตาให้นอนหลับได้ 2) โซ่ล่ามคอทำด้วยวงแหวนเหล็ก และมีโซ่ล่ามยาวเกี่ยวต่อลงไปถึงโซ่บันเอว และตรวนข้อเท้า 3) โซ่บันเอวหรือห่วงเหล็กครอบเอวทำจากเหล็กรูปทรงกลมให้มีขนาดเข้าเอนักโทษได้ และปลายเหล็กทั้ง 2 ข้างมีรูเพื่อใช้ร้อยกุญแจเพื่อความแน่นหนา 4) ตรวนข้อเท้า ขนาดและความหนักเบาแล้วแต่คดี และ 5) กุญแจมือ ห่วงใส่ข้อมือมีลักษณะคล้ายเกือกม้า หรือชื่อข้อมือทำจากไม้เนื้อแข็งลักษณะคล้ายเสาสีเหลี่ยม ที่ตัวไม้จะเป็นช่องให้พอนาฬิกาข้อมือทะลุไปโผล่อีกด้านได้ (ถ้าเป็นชื่อเท้าก็ทำช่องให้พอเท้าทะลุได้) ด้านบนของตัวไม้มีลิ้นตอกปิดกันไม่ให้ดึงมือมาได้²⁷ และนักโทษจะต้องถูกเครื่องพันธนาการนั้นจนกว่าจะสามารถพิสูจน์ว่าตนเองบริสุทธิ์และได้รับการปล่อยตัวเท่านั้น นักโทษจะไม่ได้รับอนุญาตให้ถอดออกแม้ว่าจะถูกคุมขังก็ตาม

จากบันทึกของคณะบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในสยามสมัยกรุงธนบุรี ที่ต้องโทษโดนเชียนและโดนเครื่องจองจำทั้ง 5 นี้ได้กล่าวถึงความทรมานที่ได้รับว่า “เมื่อได้ถูกเชียนครบจำนวนแล้ว เนื้อหนังก็ขาดเลือดก็โถมตัว เจ้าพนักงานก็คุมตัวเราไปไว้ยังคุกสามัญ และจำเราครบ 5 ประการ คือ มีเครื่องจองจำ 5 อย่าง ตรวนใส่เท้า เท้าติดข้อไม้ โซ่ล่ามคอ คาไม้ใส่คอทับโซ่ มือสองมือลอดเข้าไปในคา และไปติดกับข้อเท้าด้วยไม้ การที่เราถูกจองจำเช่นนี้

²⁶ เชาวเรศน์ จารุบุญย์, เพศฆราวาสคนสุดท้าย (๒), น. 11-32. และคำพูน บุญทวี, เพศฆราวาสผู้ฆ่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 37, 42-55.

²⁷ คำพูน บุญทวี, เพศฆราวาสผู้ฆ่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 52. และเชาวเรศน์ จารุบุญย์, เพศฆราวาสคนสุดท้าย (๒), น. 19.

ไม่เป็นการเหมาะสมสำหรับรักษาแผลที่หลังและสี่ข้างให้หาย เพราะฉะนั้น เมื่อล่วงเวลามาได้ 2 เดือนแล้ว แผลที่หลังยังไม่หายเลย”²⁸

อย่างไรก็ตามเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้เสด็จกลับจากการประพาสยุโรป ได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาลเมื่อวันที่ 1 มีนาคม ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) สั่งห้ามไม่ให้ทรมานนักโทษ และไม่ให้จับญาติพี่น้องของนักโทษมาชังแทนตัวนักโทษ ตามคำแนะนำของมิสเตอร์เกิกปาตริก ข้าหลวงพิเศษและผู้แนะนำกฎหมายในกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้น เนื่องจากการกระทำดังกล่าวจะทำให้ประเทศถูกมองว่าเป็นประเทศที่ป่าเถื่อนไร้อารยธรรมซึ่งจะส่งผลเสียต่อประเทศในภายหน้าเมื่อมีความเจริญจากนานาชาติอารยะประเทศจะหลั่งไหลเข้ามา²⁹

นอกจากที่ได้มีการยกเลิกห้ามไม่ให้การสอบสวนไปทรมานไปตามกฎจารีตนครบาลใน ร.ศ. 115 ก่อนหน้านั้น 1 ปี คือ ในปี ร.ศ. 114 ได้มีความพยายามที่จะลดความโหดร้ายทารุณในการลงโทษนักโทษ หรือผู้กระทำความผิดโดยการประกาศให้ลงโทษจำคุกแทนการลงโทษแบบเชียนตี โดยได้มีประกาศลงวันที่ 13 มกราคม ร.ศ. 114 ว่า “แต่นี้ไปบรรดาผู้มีความผิดล่วงพระราชกำหนดกฎหมายมีโทษทวนตั้งแต่ 50 ทีลงมา ไม่ถึงจำคุกนั้น ให้ศาลทั้งปวงพิพากษาเปลี่ยนเป็นจำขัง” อย่างไรก็ตามการลงโทษแบบเชียนตีนี้ก็ยังคงมีอยู่ สามารถลงโทษได้ถ้าการเป็นการลงโทษเชียนตีที่มากกว่า 50 ที ต่อมาเมื่อได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) จึงได้มีการยกเลิกการลงโทษแบบเชียนตีอย่างเด็ดขาด³⁰

จะเห็นได้ว่านักโทษประหารในสมัยนั้น นอกจากจะต้องผจญกับวิธีการสอบสวนที่ทารุณโหดร้ายแล้ว ยังอาจโดนยึดทรัพย์ ริบเรื่อน ดังที่คำสั่งประหารชีวิตมักจะมีคำว่า “ให้พ้นคอริบเรื่อน” หรือดังที่ปรากฏในกฎหมายพระไอยการอาชญาหลวงบทหนึ่งว่า “ผู้ใดใจโลภนักมักทำใจใหญ่ไฝสูงให้เกินศักดิ์ กระทำให้ล้นพ้นล้ำเหลือบรรดาศักดิ์อันท่านให้แก่ตน แลถ้อยคำมิควรเจรจา

²⁸ เชาวเรศน์ จารุบุญ, เพชรฆาตคนสุดท้าย (๒), น. 18.

²⁹ Thongchai Winichakul, “The Quest for “Siwilai”: A Geographical Discourse of Civilizational Thinking in the Late Nineteenth and Early Twentieth-Century Siam,” The Journal of Asian Studies Vol. 59, No. 3 (August 2000): 532. ; เอกรงค์ ภาณุพงษ์, “เครื่องทรมานนักโทษก่อนประหาร!,” เนชั่นสุดสัปดาห์ 11 (21 เมษายน 2546): 69. และกฎหมายตราสามดวง: หน้าต่างสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดดา, 2549), น. 69-70.

³⁰ ชนินันท์ ศรีวัชรวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 14.

เอามาเจรจาเข้าในระวางราชาศัพท์ แลสิ่งของมิดวรประดับเอามาเป็นเครื่องประดับตน ท่านว่าผู้นั้นทะนงองอาจ ท่านให้ลงโทษ 8 สถาน ดังนี้”³¹

- 1) ให้ลงโทษพันคอริบเรื่อน
- 2) ให้เอามะพร้าวห้าวัดปาก
- 3) ให้บริษบาทว์และเอาตัวลงหญ้าช้าง
- 4) ให้ไหมจตุระคุณแล้วให้ออกจากราชการ
- 5) ให้ไหมทวิคุณ
- 6) ให้ทวนด้วยลวดหนัง 25-50 ที
- 7) ให้จำไว้แล้วถอดเป็นไพร่เสีย
- 8) ให้ภาคทัณฑ์ไว้

อย่างไรก็ตามถ้านักโทษสามารถเอาตัวรอดหรือพิสูจน์ความบริสุทธิ์แห่งตนได้ อาจได้รับการลดหย่อนโทษ จากการลงโทษที่รุนแรงกลายเป็นการคาดโทษหรือภาคทัณฑ์ และ/หรือการ “เสียเบี้ย” หรือเสียเงินค่าปรับให้กับทางการหรือคู่กรณีแทน ซึ่งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการได้รับโทษทัณฑ์อย่างมากระหว่างคนที่มีเงินจ่ายกับคนที่ไม่มีเงินจ่ายถ้าต้องเอาอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายตัวเองและความพิการตลอดจนความอับอายที่จะได้รับ (ตลอดชีวิต) ไปเปรียบเทียบกับเงิน ดังที่ปรากฏในกฎหมายพมศักดิ์ บทที่ 30 ที่บัญญัติว่า³²

“มาตราหนึ่ง จะลงโทษผู้ร้ายถึงตัดตีนสินมือ ด้วยลวดหนัง ไม้หวาย สักอก สักแก้ม สักหน้า ตันคอ ให้ไถ่โดยเบี้ยเลมิตตามบันดาลศักดิ์นั้น

	ตัดปาก		75,000
	ตัดข้อนิ้ว		75,000
ถ้าจะไถ่	ตัดนิ้วเท้านิ้วมือ	เสียเบี้ย	15,000
	สักอก		15,000
	สักแก้ม สักหน้า		55,000

³¹ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 2, น. 371-372. และการ “เอาตัวลงหญ้าช้าง” หมายถึงการเอาตัวลงไปเป็นไพร่ และให้ทำงานเก็บเกี่ยวหาหญ้าให้ช้างหลวงกิน

³² ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง, เล่ม 1, น. 177

ขึ้นหาหยั่งประจานตามเกยียนอายุ

ลวดหนัง 3 ที่ ต่อ แสน

ไม้หวาย เบี้ยแสนหลวง 5 ที่ ต่อ แสน
 เบี้ยแสนราษฎร์ 10 ที่ ต่อ แสน”³³

ค่าปรับในสมัยนั้นทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนที่มีเงินจ่าย กับคนที่ไม่มีเงินจ่ายใหญ่หลวงนัก เมื่อนึกถึงว่าถ้าคนไม่มีเงินจ่ายต้องแบกรับความทารุณโหดร้ายที่จะเกิดขึ้นนั้นตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียความสามารถบางอย่างเนื่องจากความพิการ หรือต้องได้รับความอับอายจากหลักฐานความผิดที่ตอกย้ำและย้ำเตือนการกระทำผิดให้ปรากฏแก่ตนเอง และผู้พบเห็น อย่างไรก็ตามกฎหมายในสมัยนั้นยังคำนึงถึงเรื่องความแตกต่างทางฐานะ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดโทษปรับตามบรรดาศักดิ์ แต่ก็ยังมีความแตกต่างอย่างมากระหว่างผู้มีบรรดาศักดิ์กับไพร่พลคนธรรมดา นอกจากนี้แล้วค่าดำเนินการฟ้องร้องต่าง ๆ ก็สูงมากทั้ง ๆ ที่รัฐมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบสุขและความยุติธรรมในสังคม แต่เนื่องจากขุนศาลและตระลาการจำศาลไม่มีเงินเดือน รายได้ก็คือเงินที่เก็บได้จากค่าดำเนินการต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ในบทพิสูจน์ดำเนินาลุยเพลิง มาตรา 7 ได้บัญญัติอัตราค่าดำเนินการต่าง ๆ ไว้ดังนี้³⁴

“ค่าเสมียนอ่านสำนวน	3	บาท
ค่านายทະเปียน	3	บาท
ค่าปักหลักในน้ำ	3	บาท
ค่าผู้พิพากษานั่งเป็นประธาน	6	บาท
ค่าปลอกไม้ไผ่สำหรับสวมทั้งโจทก์และจำเลย	1	บาท
ค่าธรรมเนียมผู้คุม 4 คน	3	บาท
ค่าปราบที่บนฝั่ง	5	บาท
ค่าลั่นฆ้อง	1	บาท
ค่ากดคอกให้ดำเนินน้ำ	1	บาท
ค่าเครื่องสังเวทยเทวดา 2 ชุด	22	บาท
รวมเป็น	48	บาท”

³³ เรื่องเดียวกัน.

³⁴ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์, น. 113-115.

ค่าดำเนินการฟ้องร้องต่าง ๆ นั้นสูงมากเพราะคิดเป็นเงินทุกอย่างเท่าที่จะคิดกันได้ แม้แต่ค่าตีฟ้องกับค่ากดคอดำน้ำก็ยังคิด และเมื่อเทียบกับอัตราเงินที่ทางราชการกำหนดว่าต้องเสียถ้าไม่ยอมถูกเกณฑ์เข้ามารับใช้ราชการ ในสมัยอยุธยาเวลาในการเข้าเดือนหรือเข้ารับราชการคือ 6 เดือน ถ้าไม่ยอมเข้ามารับใช้ราชการก็ต้องเสียเงิน 2 บาท ต่อเดือน หรือ 12 บาท ต่อปี ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เวลาในการเข้ามารับใช้ราชการคือ 3 เดือน ถ้าไม่ยอมเข้าก็ต้องเสียเดือนละ 6 บาท หรือ 12 บาทต่อปี ส่วนคนจีนแม้ไม่ต้องถูกเกณฑ์ แต่ก็ต้องเสียเงินให้กับทางราชการเรียกว่า ค่าผูกปี ซึ่งจะทำให้การเก็บทุก ๆ 3 ปี ในสมัยรัชกาลที่ 2 ครั้งละ 1.50 บาท ในสมัยรัชกาลที่ 4 ครั้งละ 4.50 บาท ถ้าคนจีนไม่มีเงินค่าปีก็ต้องทำงานโยธาให้หลวงปีละ 3 เดือน³⁵

นอกจากนี้ในระหว่างพิจารณาคดีหรือตัดสินโทษ ถ้าไม่ยอมถูกเครื่องจองจำก็สามารถจ่ายเป็นเงินหรือเป็นเบี้ยได้เช่นกัน คือ³⁶

ค่าเว้นตรวน	4	บาท
ค่าเว้นโซ่	4	บาท
ค่าเว้นพวงคอ	4	บาท
ค่าธรรมเนียมนายทะเบียน	4	บาท

ดังนั้นจะเห็นว่านักโทษประหารชีวิตในสมัยก่อนที่จะได้มีการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) นั้น นอกจากจะต้องโดนประหารชีวิตแล้ว ยังต้องผ่านกระบวนการสอบสวนด้วยเครื่องทรมานตามจารีตนครบาลถ้าเป็น “ผู้ร้ายปากแข็ง” หรือถ้าเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ต้องพยายามพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้ได้ถ้าไม่ได้ก็ต้องโดนเข้าเครื่องจองจำทั้ง 5 ที่มีไว้สำหรับนักโทษในคดีอุกฉกรรจ์ และตามด้วยการลงโทษเชี่ยนตี (3 ยก 90 ที) และการเดินประจานตัวเอง ก่อนที่จะโดนการลงโทษประหารชีวิต แต่ถ้าหากเป็นคนที่มีเงินจะจ่ายให้กับทางการก็อาจทำให้โทษทัณฑ์ที่ได้รับเบาลง

อย่างไรก็ตามความคิดที่ห้ามไม่ให้ลงโทษผู้ที่กระทำความผิดหรือนักโทษอย่างโหดร้ายทารุณเริ่มได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในสังคมยุโรปในศตวรรษที่ 19 โดยความคิดดังกล่าวนี้เริ่มต้นที่ความคิดที่ว่าไม่ควรลงโทษประหารชีวิตผู้กระทำความผิดทางศาสนา แต่ควรให้เปลี่ยนเป็นโทษจำคุกแทน ต่อมาแนวคิดนี้จึงแพร่หลายในยุโรปและกระตุ้นให้เกิดแนวคิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยลักษณะโทษที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น³⁷ และแน่นอนว่าสยามประเทศ

³⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 121-122.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, น. 114-115.

³⁷ ชนิมันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต,” น. 24-26.

ในสมัยนั้นที่ได้ทำการว่าจ้างคณะที่ปรึกษาชาวยุโรปให้เข้ามาช่วยงานราชการในกรมกองต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาประเทศและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสยามในสายตาของประเทศเจ้าอาณานิคม จึงทำให้ความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเวลาต่อมา

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีความพยายามที่จะพัฒนาสยามประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าเพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลายก็เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ ในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามแก้ไขปัญหारेื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของคนในบังคับของต่างชาติซึ่งถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงภายในประเทศ กล่าวคืออำนาจในการตัดสินคดีความของศาลสยามก็ถูกจำกัด ไม่สามารถตัดสินคดีความได้ถ้าเป็นคดีที่คนในบังคับของประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลายตกเป็นโจทก์หรือจำเลย ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญา ไม่ว่าจะเป็นคดีที่มีความร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์แค่ไหน³⁸

ดิเรก ชัยนาม ได้อธิบายถึงเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตว่าหมายถึง การได้รับสิทธิพิเศษให้ไม่ต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายของประเทศที่ตนอาศัยอยู่นั้น ซึ่งสิทธิพิเศษนี้ แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ 1) สิทธิที่ให้แก่ประมุขของต่างประเทศ คณะทูต ผู้แทนและผู้ติดตาม ให้ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับของกฎหมายในประเทศนั้น และ 2) สิทธิที่ประเทศมหาอำนาจทั้งหลายมีในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับคนในบังคับของเขาในประเทศแถบเอเชียหรือประเทศที่ยังไม่เจริญ

39

แน่นอนว่าสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่กำลังเป็นปัญหากับสยามประเทศในสมัยนั้นก็คือสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแบบที่ 2 สยามจำเป็นต้องมอบสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้กับประเทศเจ้าอาณานิคมในสมัยนั้น ด้วยเหตุผลข้ออ้างที่ว่าสยามรัฐไม่รู้หลักกฎหมายและธรรมเนียมปฏิบัติของชาวยุโรป การที่สยามได้มอบสิทธิพิเศษอันนี้ให้กับชาวยุโรปที่เมื่อทำผิดแล้วไม่ต้องมาขึ้นศาลของสยามไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญานั้นก็เป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดปัญหาตามมาคือสิทธิพิเศษพวกนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่คนยุโรป แต่ได้ขยายไปถึงคนในบังคับของชาวยุโรปด้วย

ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติอะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็น ไทย จีน พม่า ลาว เขมร ฯลฯ ที่อยู่ในสยามประเทศแต่ถ้าเป็นคนในบังคับของชาวยุโรปแล้ว ก็เป็นอันว่ากฎหมายของสยามไม่อาจ

³⁸ ดิเรก ชัยนาม, การสิ้นสุดแห่งสภาพนอกอาณาเขตในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 30-35. (ที่ระลึกวันคล้ายวันสถาปนาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครบรอบ 55 ปี วันที่ 14 มิถุนายน 2547). และชาญชัย แสวงศักดิ์, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย, น. 20-25.

³⁹ ดิเรก ชัยนาม, การสิ้นสุดแห่งสภาพนอกอาณาเขตในประเทศไทย, น. 18.

เอื้อมมือเข้าไปแตะต้องหรือจัดการเอาผิดได้ ไม่ว่าจะทำผิดด้วยคดีที่ร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์แค่ไหน จนกระทั่งพระยากัลยาณไมตรี (ดร.แฟรนซิส บีแซย์) ถึงกับกล่าวว่า “มีคนเชื้อชาวเอเชียเป็นอันมากถึงกับอาศัยแอบแฝงการเป็นคนในบังคับต่างประเทศเพื่อหากินในทางทุจริต”⁴⁰

สยามประเทศก็ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการใช้ข้ออ้างที่ว่าสยามรัฐไม่รู้หลักกฎหมายและธรรมเนียมปฏิบัติของชาวยุโรป หรือกฎหมายของสยามรัฐมีความโหดร้ายป่าเถื่อน จึงไม่สมควรนำมาใช้ในการตัดสินคดีความที่เกิดกับชาวยุโรปได้ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ จึงได้พยายามแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายไทยให้มีความเจริญตามแบบอย่างประเทศในยุโรป นอกจากจะจ้างที่ปรึกษาชาวต่างชาติให้ทำงานในกระทรวงต่าง ๆ แล้ว ยังได้มีการจ้างที่ปรึกษากฎหมายประจำศาลต่าง ๆ อีกทั้งยังได้มีการแก้กฎหมาย เปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติ และวิธีการพิจารณาคดีของศาล ผลก็คือมีการแก้ไขสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450 โดยฝ่ายฝรั่งเศสยินยอมให้คนในบังคับบางส่วนขึ้นศาลธรรมดาของสยาม แต่สยามต้องยกเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศส และฝรั่งเศสจะยกเลิกศาลต่างประเทศ ก็ต่อเมื่อสยามประเทศได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ครบถ้วนตามแบบอย่างประมวลกฎหมายของประเทศในยุโรป ส่วนฝ่ายอังกฤษนั้น สยามก็ได้ทำสัญญาในลักษณะเดียวกันเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2452 คือฝ่ายอังกฤษยินยอมให้คนในบังคับบางส่วนขึ้นศาลธรรมดาของสยาม โดยแลกกับเมืองกลันตัน ไทรบุรี ตรังกานุ และปะลิส รวมทั้งเกาะใกล้เคียง⁴¹

แน่นอนว่าสาเหตุสำคัญที่สยามสามารถทำสัญญาแก้ไขอำนาจในการตัดสินคดีคนในบังคับของประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งสองได้ ก็เพราะสยามสามารถพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็ว ทั้งยังมีการปรับปรุงและแก้ไขระบบกฎหมายและการศาลยุติธรรม และที่สำคัญที่สุดในสายตาของประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งสองก็คงจะเป็นการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) เพราะในสัญญาที่ทำกับประเทศมหาอำนาจทั้งสองได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าจะยกเลิกศาลต่างประเทศก็ต่อเมื่อสยามประเทศได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบถ้วนแล้ว

ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ได้มีการบัญญัติลักษณะการลงโทษไว้ในมาตรา 12 ดังนี้ “มาตรา 12 อาญาสำหรับลงโทษแก่ผู้กระทำผิดนั้น ท่านกำหนดไว้เป็น 6 สถานดังนี้

สถานหนึ่ง ให้ประหารชีวิต

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, น. 30-31.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, น. 32-38.

สถานหนึ่ง	ให้จำคุก
สถานหนึ่ง	ให้ปรับ
สถานหนึ่ง	ให้อยู่ภายในเขตอันมีกำหนด
สถานหนึ่ง	ให้ริบทรัพย์
สถานหนึ่ง	ให้เรียกประกันทัณฑ์บน” ⁴²

มาตรา 13 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต ท่านให้เอามันไปตัดศีรษะเสีย”⁴³ ดังนั้นการลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยที่ยาวนานนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ลงมาจนกระทั่งถึง ร.ศ. 127 ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่ได้อนุญาตให้มีการประหารชีวิตด้วยวิธีที่การทรมานนักโทษประหารให้ตายช้า ๆ และการลงโทษประหารชีวิตที่มาพร้อมกับ การริบทรัพย์สินลูกเมีย การเขียนเตี และการประจานก็เป็นอันยุติลงคงเหลือแต่การลงโทษประหารชีวิตโดยการตัดศีรษะด้วยดาบเพียงอย่างเดียว

ลักษณะความผิดที่จะต้องรับการลงโทษประหารชีวิตในประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) คือความผิดประทุษร้ายต่อพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชตระกูล และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ถ้าผู้ใดรู้เห็นเป็นใจหรือรู้แล้วทำเป็นเฉยเสียก็ได้รับโทษประหารชีวิตเท่ากัน ความผิดฐานเป็นกบฏซึ่งรวมไปถึงการทำลายรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงราชประเพณีการปกครอง หรือการแย่งเอาพระราชอาณาจักรส่วนใดส่วนหนึ่ง การฆ่าคนตายโดยเจตนา และการปล้นทรัพย์ อันเป็นเหตุให้เจ้าทรัพย์ถึงแก่ความตาย⁴⁴

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะความผิดที่มีโทษถึงตายในประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 กับลักษณะความผิดที่มีโทษถึงตายในกฎหมายตราสามดวงนั้น จะเห็นได้กฎหมายตราสามดวง ระบุรายละเอียดปลีกย่อยที่ชัดเจนกว่า เช่น ความผิดในการพกพาอาวุธในกฎหมายตราสามดวงจะ ระบุอย่างชัดเจนว่าในยามศึกสงครามห้ามในนำอาวุธเข้าจนเจ้าเมือง เมืองหลวง และพระราชวัง ไม่เช่นนั้นจะมีโทษถึงตาย หรือในการเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์นั้นก็บัญญัติอย่างชัดเจนถึงผู้มี บรรดาศักดิ์เท่านี้มีผู้ติดตามได้กี่คน ส่วนในประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 จะบัญญัติฐาน ความผิดไว้กว้างกว่า ไม่ได้มีการลงรายละเอียดปลีกย่อยว่าฐานความผิดนี้ถ้าผู้ทำมีบรรดาศักดิ์นี้ จะได้รับโทษอย่างไร แต่โดยหลักใหญ่ใจความแล้วก็ยังเป็นการลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้ที่ทำลาย

⁴² กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, (กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล, 2530), น. 14.

⁴³ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, น. 46-48, 50, 55, 107-108.

ฐานอำนาจและความชอบธรรมของรัฐไทย ไม่ว่าจะเป็นการประทุษร้ายต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ซึ่งเป็นการทำลายผู้ถือครองอำนาจรัฐโดยตรง กับการทำลายชีวิตราษฎรซึ่งเป็นการทำลายฐานอำนาจของรัฐ

นอกจากนี้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ยังมีมาตราที่สำคัญอีก 2 มาตราที่แสดงให้เห็นถึงมุมมองที่เปลี่ยนไปของการมองผู้ต้องหาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะทำการพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นมีความผิดจริงตามที่ได้กล่าวหา ได้แก่ มาตรา 7 บัญญัติว่า “บุคคลควรรับโทษอาญาต่อเมื่อมันได้กระทำการอันกฎหมายได้ให้อยู่ในเวลานั้น บัญญัติว่าเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และอาญาที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ก็ไม่ควรใช้อาญาอย่างอื่นนอกจากอาญาที่กำหนดไว้ในกฎหมาย”⁴⁵

กฎหมายอาญามาตรานี้ได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของนักคิดอาชญาวิทยาสำนักดั้งเดิมที่เสนอแนวคิดที่ว่ากฎหมายจะต้องระบุฐานความผิดและโทษที่จะได้รับไว้อย่างชัดเจน และถ้าไม่ได้มีการบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด การตัดสินลงโทษก็ไม่สามารถกระทำได้ และอีกมาตราหนึ่งคือ มาตรา 8 บัญญัติว่า “เมื่อได้ความปรากฏว่า กฎหมายที่ให้อยู่ในขณะเมื่อผู้ต้องหากระทำการเกิดเป็นคดีขึ้นนั้น ต่างกับกฎหมายที่ให้อยู่ในขณะที่จะพิจารณาคดีไซ้ร้ ท่านให้ใช้กฎหมายฝ่ายที่มีโทษเบาแก่ผู้ต้องหา”⁴⁶ ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงการเคารพในสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหาโทษสมควรที่จะได้รับ ถ้ามีการแก้ไขกฎหมายให้มีบทลงโทษที่เบาลงผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหาโทษที่ได้กระทำความผิดในฐานความผิดนั้น ก็มีสิทธิที่จะได้รับการลดหย่อนโทษให้ได้รับโทษที่เบาลงตามที่กฎหมายกำหนด แม้ว่าจะกำลังรับโทษตามคำพิพากษาเดิมอยู่ก็ตาม

4.2 ความรุนแรงทางตรง

4.2.1 พิธีกรรมในการลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบ

พิธีกรรมการลงโทษประหารชีวิตในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ถึงแม้จะมีหลายวิธีตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระไอยการกระบดศึกสำหรับผู้ร้ายยิ่งกว่าโจรธรรมดา⁴⁷ ที่แต่วิธีที่ถือว่า

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 12.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁷ ดูคำอธิบายเพิ่มเรื่องวิธีการประหารชีวิต 21 วิธี ตามพระไอยการกระบดศึก กฎหมายตราสามดวงได้ในบทที่ 3

แพร่หลายและใช้บ่อยที่สุดคือการลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบ และพิธีกรรมการประหารชีวิตด้วยดาบก่อนและหลังการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 นั้นก็ไม่ได้มีรายละเอียดที่แตกต่างกันในการทำพิธีกรรมการประหารชีวิตดังที่จะได้กล่าวต่อไป แต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างแน่นอนก็คือการที่นักโทษประหารไม่ต้องเดินประจานตัวเองไปพร้อม ๆ กับเครื่องพันธนาการทั้ง 5 และไม่ต้องถูกเขียนตีก่อนถูกประหารชีวิต

แน่นอนว่าพิธีกรรมการประหารชีวิตจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีเพศฆาต ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าพิธีกรรมในการลงโทษประหารชีวิตนั้นเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกคนให้มาทำหน้าที่เพศฆาตด้วยว่าตำแหน่งเพศฆาตนั้นเป็นตำแหน่งที่พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้กับผู้ที่มีดวงอันเหมาะสมเท่านั้น การคัดเลือกหาผู้ที่มีดวงชะตาที่เหมาะสมที่จะทำการ "ฆ่า" นี้ก็ให้เป็นหน้าที่ของบรรดาโหราจารย์ตรวจหาว่าบุคคลที่จะมาเป็นเพศฆาตนั้น มีดวงอันเหมาะสมหรือไม่ ถ้าไม่อาจจะทำให้เพศฆาตอายุสั้น ด้วยความเชื่อว่าการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตจะทำให้อายุสั้นและถ้ายังเป็นการฆ่าคนก็ยิ่งเป็นบาปร้ายแรง⁴⁸

นอกจากการมีดวงชะตาที่เหมาะสมแล้ว เพศฆาตยังต้องมีความเชี่ยวชาญทางด้านการใช้ดาบเพื่อจะได้ลงดาบอย่างแม่นยำในการประหารชีวิตนักโทษ ถ้าเพศฆาตฟันดาบไม่เก่งนักโทษประหารก็จะยิ่งได้รับความเจ็บปวดทรมานมากขึ้น จากที่จะโดนเพียงดาบเดียวที่ด้านหลังของลำคออาจโดนดาบเข้าที่หลังหรือที่อื่นอีก และที่สำคัญเพศฆาตในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์จำเป็นต้องรู้วิชาคาถาอาคมในการประกอบพิธีกรรมก่อนการประหารชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการบอกกล่าวและการขอมาพระแม่ธรณี การเซ่นสรวงเทวดา การสะกดแก้อาถรรพณ์วิญญาณนักโทษ หรือแม้กระทั่งวิธีทำให้ผู้อยู่ยงคงกระพันหมดฤทธิ์ก่อนทำการประหารชีวิต⁴⁹

การที่เพศฆาตต้องประกอบพิธีกรรมทั้งหมดที่กล่าวถึงข้างต้นก็แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมไทย ตั้งแต่ความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนานิกายมหายานรวมกับความเชื่อของศาสนาฮินดู ก่อให้เกิดความเชื่อในเรื่องจักรวาลพิภพที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วง และบทพระธรรมศาสตร์ในกฎหมายตราสามดวง และยังมีความเชื่อในเรื่องคาถาอาคมการอยู่ยงคงกระพัน⁵⁰

⁴⁸ ปางบรรพ์, เรื่องเก่าเล่าอดีต, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไพลิน, 2548), น. 23-24.

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁰ เรื่องคาถาอาคมการอยู่ยงคงกระพันซึ่งจะจริงแท้แค่ไหนผู้เขียนไม่ทราบและไม่ไต่ประเด็นที่ผู้เขียนอยากจะกล่าวถึงในที่นี้ โปรดดูเพิ่มเติมใน เสรี พงศ์พิศ, "ไสยศาสตร์," ใน *ความคิดและภูมิปัญญาไทย* คำ: ร่องรอยความคิด ความเชื่อไทย, (กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), น. 97-111.

และที่น่าสนใจคือมีบันทึกการลงโทษประหารชีวิตที่กล่าวถึง การประหารชีวิตนักโทษที่มีวิชาคงกระพันชาตรี และสิ่งที่เพชรฆาตควรรู้และขั้นตอนในการประหารชีวิต คือให้เอาสิ่งอัมงคฺลต่าง ๆ ผสมน้ำราดศีรษะให้วิชาเสื่อมก่อน จากนั้นจึงให้นำตัวนักโทษไปประหารชีวิต หากยังไม่สามารถประหารชีวิตได้อีกก็ให้เอาไม้รวกสวนทวารให้ตาย ถ้ายังไม่ตายจึงให้ทุบด้วยตะลุมพุกหรือเอาตัวลงต้มในน้ำเดือดให้ตาย⁵¹

ผู้เขียนเห็นว่าการที่เพชรฆาตจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องการประหารชีวิตนักโทษโดยการแยกประเภทของนักโทษออกเป็นคนที่มีความคงกระพันชาตรี กับคนที่ไม่มีวิชาเพื่อที่จะใช้วิธีการประหารชีวิตนักโทษได้ถูกประเภทนั้น แสดงให้เห็นถึงการกรอความรู้ชนิดหนึ่งซึ่งเป็นกรอบความรู้ในทางไสยศาสตร์ที่นอกจากจะแยกนักโทษที่มีวิชาทางไสยศาสตร์ หรือวิชาคงกระพันชาตรีออกจากนักโทษที่ไม่มีวิชาแล้ว ยังเป็นการใช้หลักวิชาหรือความรู้ชุดเดียวกันซึ่งในที่นี้คือความรู้ในเรื่องการอยู่ยงคงกระพัน “จัดการ” กับร่างกายนักโทษผู้มีความคงกระพันชาตรี ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ ที่เพชรฆาตกระทำการ “จัดการ” กับร่างกายของนักโทษประหาร ก็คือสมรรถนะแห่งสงครามการหักล้างของวิชาต่อวิชาโดยอาศัยหลักวิชาชุดเดียวกัน ซึ่งไม่สามารถใช้หลักวิชาหรือความรู้ชุดอื่น “จัดการ” ได้ และไม่สามารถอธิบายหรือทำให้เข้าใจได้ด้วยการใช้หลักวิชาหรือความรู้ชุดอื่น

ในการประหารชีวิตนักโทษผู้มีความคงกระพันชาตรีนั้น เพชรฆาตจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจหลักการหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของวิชาหรือองค์ความรู้นั้น เพชรฆาตอาจจะเริ่มจากการทำความเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่เรียกว่าวิชาคงกระพันชาตรี ถ้าคำอธิบายของคำว่าคงกระพันชาตรีคือการกระทำหรือไม่กระทำการบางอย่าง เพื่อให้ผิวหนังตามร่างกายมีความยืดหยุ่นมากถึงขนาดว่าคมมีดคมดาบไม่สามารถทะลุทะลวงผ่านผิวหนังไปได้ ดังนั้นคำถามที่เพชรฆาตต้องตอบให้ได้ก็คือถ้าคมดาบไม่สามารถทำอันตรายใด ๆ กับร่างกายนักโทษแล้ว ควรจะเลือกใช้วิธีการใดเพื่อทำให้นักโทษประหารชีวิตถึงแก่ความตาย ซึ่งคำตอบที่ได้ก็คือการทำลายความยืดหยุ่นของผิวหนัง ถ้าทำไม่ได้ก็ใช้ไม้รวกแทงในส่วนที่คิดว่าเป็นจุดเปิดของผิวหนัง (ทวาร) ถ้ายังไม่ตายก็ใช้วิธีทุบเพราะถึงผิวหนังจะมีความยืดหยุ่นมากอย่างไร แต่กระดูกและอวัยวะภายในของนักโทษประหารไม่น่าจะรับแรงกระแทกด้วยการทุบได้ แต่ถ้าไม่ตายก็ให้เอาตัวลงต้มในน้ำเดือดเพื่อทำให้ผิวหนังเปื่อยยุ่ยขาดความยืดหยุ่นและเมื่อผิวหนังไม่มีความยืดหยุ่นก็ไม่สามารถปกป้องร่างกายได้

การลงโทษประหารชีวิตในสมัยนั้น คณะเพชรฆาตประกอบด้วยเพชรฆาตดาบหนึ่ง เพชรฆาตดาบสอง หมื่นตุม หมื่นตาม หมื่นชำ หมื่นพลอย แต่ผู้ที่ทำการลงดาบประหารชีวิต

⁵¹ ปางบรรพ์, เรื่องเก่าเล่าอดีต, น. 26.

นักโทษนั้นก็คือเพชรฆาตดาบหนึ่ง เพชรฆาตดาบสองทำหน้าที่ในการฟันหรือตัดหัวนักโทษ ประหารซ้ำในกรณีที่เพชรฆาตดาบหนึ่งฟันคอครั้งเดียวแล้วศีรษะไม่ขาดกระเด็น เพชรฆาตดาบสองจะรีบเข้ามาฟันซ้ำให้คอขาดออกจากตัว หรือใช้ดาบเข็นตัดหนังคอให้ศีรษะขาดออกจากคอ เมื่อถึงวันประหารชีวิตคณะเพชรฆาตก็จะทำการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ก่อนการลงโทษประหารชีวิต โดยมีเพชรฆาตดาบหนึ่ง (หรือถ้ามีครูเพชรฆาต ครูเพชรฆาตก็จะทำหน้าที่) เป็นหัวหน้าในการประกอบพิธีกรรมโดยเริ่มตั้งแต่พิธีกรรมการบอกกล่าวและขอขมาพระแม่ธรณี เมื่อทำพิธีเสร็จจึงจะสามารถทำการขุดหลุมฝังและปักหลักประหาร หรือที่เรียกว่า กาจับหลัก หรือ กากะเียบ⁵²

จากนั้นก็จะจัดการตั้งศาลเพียงตา ล้อมสายสิญจน์ และทำพิธีบวงสรวงเทพยดาฟ้าดิน และภูตผีต่าง ๆ โดยมีเพชรฆาตดาบหนึ่ง เพชรฆาตดาบสอง และเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการประหารในวันนั้นเข้าร่วมในพิธี นั่งรวมกันอยู่ภายในวงสายสิญจน์ การทำพิธีบวงสรวงเทวดาด้วยเครื่องกระยาบวขนั้น เพชรฆาตดาบหนึ่งจะกล่าวทูลนมัสการ เทวดา สวดเวทย์มนต์คาถา ทำน้ำมนต์ ธรณีสาร และบอกกล่าวแก่เทวดาว่า

“...ข้าพเจ้าจะทำการประหารผู้ต้องโทษเพราะเป็นคำสั่งของแผ่นดิน ซึ่งข้าพเจ้าขัดมิได้ ข้าพเจ้าขอสมลาโทษกับผู้ต้องประหาร ขออย่าได้จองเวรแก่ข้าพเจ้าเลย ขอเทวดารักษะยมบาลและพระกาฬที่ผละญชีวิตมาเป็นองค์พยานแก่ข้าพเจ้า ด้วยว่าการที่ข้าพเจ้าจะต้องทำการประหารนี้ก็เพราะขัดคำสั่งมิได้เทอญ...”⁵³

จากคำกล่าวของเพชรฆาตนี้ก็ยิ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความเชื่อของเพชรฆาตที่มีต่อเรื่องโลกและจักรวาลของไทยที่ได้รับอิทธิพลจากไตรภูมิพระร่วง ว่าเมื่อตายไปแล้วก็จะมีกรรม เวียนว่ายตายเกิด มีโลกหลังความตายและการมีชาติภพหน้า เพราะถ้าไม่เชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดที่สรรพสัตว์อาจมีการจองเวรต่อกันได้ในกระแสกรรม ก็คงไม่กล้าขอขมานักโทษประหารว่าอย่าได้มีเวรต่อกันเลย โดยบอกเหตุผลในการขอสมลาโทษต่อนักโทษว่าเป็นคำสั่งของแผ่นดิน ตัวเพชรฆาตไม่ได้มีเจตนาจะทำการประหารชีวิตนี้เลย แต่ว่าขัดคำสั่งหรืออำนาจของแผ่นดินหรือพระมหากษัตริย์ไม่ได้ เพราะถ้าไม่ทำตนเองก็อาจจะต้องรับโทษ และการขอให้เทวดารักษะยมบาล และพระกาฬมาเป็นสักขีพยานว่าตนเองจำเป็นต้องทำจริง ๆ นั่นก็เพราะกลัวว่าการประหารชีวิตนักโทษนี้จะบาปแก่ตน ถ้าเชื่อในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในจักรวาลตามความเชื่อของไทยที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงแล้ว การขอให้ท่านเหล่านั้นมาเป็นพยานให้ เมื่อเพชรฆาตตายไปอยู่ต่อหน้าพระยายมแล้ว ท่านเหล่านั้นก็อาจจะช่วยยืนยันว่าการที่เพชรฆาตต้องการ

⁵² เชาวเรศน์ จารุบุญ, เพชรฆาตคนสุดท้าย (๒), น. 50-51.

⁵³ เอกรงค์ ภาณุพงษ์, ตำนานโทษประหาร, น. 58.

ประหารชีวิตนั้นก็เพราะขัดคำสั่งไม่ได้ และไม่ได้มีเจตนาที่จะ "ฆ่า" เพื่อว่าบาปที่เกิดจากการฆ่าคน หรือนักโทษนี้จะได้เบาบางลง

เมื่อเพชรฆาตมองตนเองว่าอยู่ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ "ฆ่า" คนของรัฐ ถ้าเพชรฆาตไม่ทำรัฐก็ยังคงสามารถ "เลือก" ใช้เครื่องมืออื่นในการ "ฆ่า" ได้ เพชรฆาตจึงไม่น่าจะต้องรับกรรมที่เกิดขึ้นจากการลงโทษประหารชีวิต เมื่อพิจารณาการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตามหลักความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น พระอรรถกถาจารย์ได้แสดงหลักความผิดบาปว่าจะมาน้อยนั้นขึ้นอยู่กับหลัก 4 ประการคือ 1) สัตว์นั้นมีคุณมากหรือน้อย การฆ่าสัตว์ที่มีคุณมากกว่าเช่นมนุษย์ย่อมเป็นบาปมากกว่าการฆ่าสัตว์เดรัจฉานที่มีคุณน้อยกว่ามนุษย์ 2) การฆ่าสัตว์ที่มีขนาดร่างกายใหญ่ ย่อมเป็นบาปมากกว่าสัตว์ที่มีขนาดร่างกายเล็ก 3) ความพยายามในการฆ่าถ้ามีมากก็ย่อมมีโทษหรือบาปมาก และ 4) กิเลสหรือเจตนาในการฆ่า ถ้ามีมากโทษหรือบาปก็ย่อมมีมากตามไปด้วย ดังนั้นเมื่อเพชรฆาตกระทำการ "ฆ่า" หรือประหารชีวิตนักโทษตามหน้าที่เพราะขัดคำสั่งของบ้านเมืองไม่ได้ นั่น จึงเป็นการ "ฆ่า" ที่ขาดทั้งเจตนาและความพยายามจึงน่าจะทำให้บาปที่เพชรฆาตจะได้รับจากการ "ฆ่า" นี้เป็นบาปเพียงเล็กน้อย⁵⁴

หลังจากที่กล่าวคาถาและทำพิธีเสร็จ ก็ต้องตัดกึ่งไม้มาทำเป็น "ประตูป่า" ที่เพชรฆาตจะต้องใช้ในพิธีกรรมการประหารชีวิต คือเพชรฆาตจะเดินเข้ามาในบริเวณลานประหารโดยใช้ประตูนี้ และเมื่อทำการประหารชีวิตเสร็จก็ต้องรีบเดินออกไปทางประตูเดิมและพ้นประตูทิ้งทันที เพื่อกันไม่ให้วิญญาณนักโทษประหารตามมาแก้แค้นเพชรฆาตได้⁵⁵ ตามความเชื่อก็คือถ้ามีวิญญาณตามเพชรฆาตเข้าไปทาง "ประตูป่า" จริง ก็จะต้องหลงทางอยู่ในป่าทั้งตามเพชรฆาตไม่ทัน ทั้งกลับบ้านไม่ถูก

ก่อนทำการประหารชีวิตหลังจากที่ได้มีการเตรียมพิธีกรรมต่าง ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ถ้ามีครูเพชรฆาต ครูเพชรฆาตก็จะทำการเจิมหน้าผากให้กับเพชรฆาตทั้งสอง ถ้าไม่มีก็ให้เพชรฆาตดาบหนึ่งเป็นคนทำเอง การเจิมหน้าผากนั้นนอกจากจะเป็นการลงคาถาอาคมป้องกันอาถรรพณ์และอันตรายทั้งหลายทั้งปวงตามความเชื่อแล้ว ยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเพชรฆาต ก่อนที่เพชรฆาตจะนำดาบประหารที่ได้ผ่านการทำพิธีบวงสรวงไปใช้ในการลงโทษประหารชีวิต ซึ่งการเจิมหน้าผากในพิธีนี้ก็เหมือนกับการไหว้ครูและครอบครูของผู้เล่นโขนเล่น

⁵⁴ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), น. 772-773.

⁵⁵ เสาวเรศน์ จารุบุญ, เพชรฆาตคนสุดท้าย (๒), น. 11

ละครที่ได้ประเพณีปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน⁵⁶ การที่เพศฆราวาสจำเป็นต้องทำพิธีไหว้ครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเลื่อมใสศรัทธาก่อนเพื่อให้มีจิตใจมั่นคง เพราะถึงอย่างไรก็ยังเชื่อว่าการประหารชีวิตคนนั้นอันเป็นสัตว์ประเสริฐนั้นถือเป็นบาปอันใหญ่หลวงและร้ายแรง

ถ้าเป็นสมัยก่อนที่จะได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 นักโทษประหารจะต้องโดนลงโทษด้วยการประจาน โดยให้เจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่คุมตัวนักโทษประหารเดินร้องประจานความชั่วร้ายและโทษทัณฑ์ที่นักโทษประหารนั้นจะต้องได้รับเป็นเวลา 3 วันก่อนที่จะมีการประหาร⁵⁷ ซึ่งการประจานนั้นนอกจากจะเป็นการลงโทษที่กระทำต่อร่างกายและจิตใจของนักโทษประหารแล้วยังเป็นการทำร้ายจิตใจเหล่าญาติสนิทมิตรสหายของนักโทษให้ได้รับความอับอายไปด้วย ในขณะที่เดียวกันก็หวังให้ผู้คนทั่วไปให้เกิดความกลัว ไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่างนักโทษ และก่อนที่จะนำตัวนักโทษประหารเดินทางไปที่ลานประหารเพื่อสำเร็จโทษ ในวันที่จะทำการประหารนั้น นักโทษก็จะโดนโทษเขียนอีก 3 ยก ๆ ละ 30 ที รวมเป็น 90 ที

เมื่อนำตัวนักโทษมาถึงลานประหาร เจ้าพนักงานก็จะจัดอาหารคาวหวานให้นักโทษกิน และนิมนต์พระมาเทศน์ให้นักโทษฟัง และเมื่อถึงเวลาประหารจะจับนักโทษมัดกับหลักประหารแบบกาจับหลัก แล้วเขียนยันต์ลงที่จะให้นักโทษนั่ง และหาใบตอง 3 ยอด มาปูให้นักโทษนั่ง จากนั้นนำดาบที่ทำพิธีเสกคาถาอาคมเรียบร้อยแล้ว มามัดนักโทษให้ติดกับหลักประหาร ใช้ผ้าผูกตาค้นักโทษ แล้วทำการเสกเป่าดินเหนียวที่ใช้อุดหูนักโทษโดยเชื่อว่าเพื่อสะกดให้นักโทษสงบจิตใจ และแบ่งดินเหนียวอีกก้อนมาใช้ทำเครื่องหมายที่จะลงดาบ⁵⁸ การใช้ดินเหนียวอุดหูนักโทษนี้ก็เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการทำให้ นักโทษประหารสามารถสงบจิตใจได้ เนื่องจากไม่ต้องได้ยินเสียงชาวบ้านที่มามุงดูและเสียงปี่กลองที่ใช้ประโคมตอนจะประหาร การประหารชีวิตในสมัยนั้นจากบันทึกหลายฉบับ⁵⁹ ที่แสดงให้เห็นว่ามีคนสนใจมามุงดูกันมาก ถึงขนาดทำพื้นศาลายุบพังลงมากก็มี และการประหารชีวิตยังมักจะทำกันที่ตะแลงแกงหรือก็คือสี่แยกด้วยว่าสี่แยกเป็นที่

⁵⁶ คำพูน บุญทวี, เพศฆราวาสผู้ฆ่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 65.

⁵⁷ เอนก นาวิกมูล, หญิงชาวสยาม, น. 108.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 60.

⁵⁹ คาร์ล บ็อค, ท้องถิ่นสยามยุคพระพุทธเจ้าหลวง, แปลโดย เสฐียร พันธงชัย และ อัมพร ทีชะระ, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2550), น. 103. ; เอนก นาวิกมูล, หญิงชาวสยาม, น. 109. และม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ขุนช้างขุนแผน (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า 2000, 2549), น. 349.

ชุมชนคน และการประหารชีวิตในสมัยก่อนก็ต้องการทำให้คนมาฆังดูจะได้ไม่เอาเยี่ยงอย่าง ต่อมาการประหารชีวิตก็เปลี่ยนมาใช้ที่วัดเนื่องจากความสะดวกในการทำศพ และสามารถจัดพิธีทางศาสนาได้ อีกทั้งการประหารชีวิตถือว่าการกระทำที่อับมงคลจึงไม่นิยมทำการประหารชีวิตในบริเวณบ้านหรือที่อยู่อาศัย

เมื่อถึงเวลาการประหารเสียงปี่กลองก็จะดังประโคมขึ้นเพื่อให้สัญญาณแก่เพชรฆาต เพชรฆาตคนหนึ่งจะทำการกราบถวายบังคมเสมือนพระมหากษัตริย์ประทับทอดพระเนตรอยู่ด้วย ซึ่งไม่ใช่การไหว้ครูก่อนลงดาบประหารชีวิตอย่างที่หลายคนเข้าใจกันเพราะได้ทำพิธีนั้นเสร็จไปก่อนหน้านี้แล้ว เพชรฆาตก็จะค่อย ๆ รำดาบไปและก้าวเท้าไปให้ใกล้นักโทษประหารมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อก้าวเข้าไปใกล้พอที่จะได้ระยะลงดาบ เพชรฆาตก็จะทำการกระแทกเท้าเพื่อดูว่านักโทษประหารพร้อมให้ประหารชีวิตหรือยัง ถ้านักโทษประหารยังคงสะดุ้งตกใจกับการกระแทกเท้าของเพชรฆาตอยู่ก็ทำการประหารชีวิตไม่ได้ ต้องถอยออกมารำดาบใหม่และทำการกระแทกเท้าแบบเดิมซ้ำอีกจนกว่านักโทษจะหายตกใจกลัว⁶⁰

การที่เพชรฆาตต้องรอให้นักโทษประหารไม่สะดุ้งตกใจกลัวก่อนการลงดาบประหารนั้นเป็นความเชื่อในเรื่องการตายของคนไทยที่ได้รับการปลูกฝังหรือสั่งสอนมาว่า ถ้ามีใครจะเสียชีวิตให้บอกกับคนคนนั้นว่าให้ทำใจให้สงบ ซึ่งเมื่อใจสงบแล้วเวลาที่จะจากไปก็จะได้ไปในที่ดี ๆ ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาในเรื่องของจิตในขณะที่จะละสังขาร ถ้าจิตในขณะนั้นเป็นกุศลจิตก็จะมีสุคติภูมิเป็นที่ไป ดังนั้นก่อนการประหารชีวิตเพชรฆาตจึงต้องทำให้นักโทษประหารรู้สึกผ่อนคลายไม่ตื่นตกใจกลัว ด้วยการให้ผ้าผูกตานักโทษไม่ให้เห็นอะไร ส่วนหูนั้นก็มีการใช้ดินเหนียวอุดหูไม่ให้ได้ยินเสียงอะไร ซึ่งถ้าผู้อ่านลองหลับตาและอุดหูตนเองก็จะเกิดความเข้าใจว่าสภาวะที่เราไม่เห็นและไม่ได้ยินอะไรจริง ๆ นั้นทำให้เราสามารถจิตใจสงบลงได้เร็วกว่าที่จะต้องเห็นหรือต้องได้ยินอะไร แต่การกระแทกเท้าของเพชรฆาตก่อนที่จะลงดาบนั้น น่าจะมีนัยสำคัญตามความเชื่อในเรื่องของจิตที่จะละสังขารตามพุทธศาสนามากกว่า เพราะสภาวะที่ถูกผูกตาอุดหูของนักโทษนั้นถ้าเพชรฆาตจะลงดาบโดยไม่ให้นักโทษประหารรู้ตัวก็สามารถทำได้ แต่ตามความเชื่อทางพุทธศาสนานั่นกล่าวว่าจิตที่ปราศจากการรู้ตัว หรือสติสัมปชัญญะนั้นเป็นจิตที่ประกอบไปด้วยอวิชชาคือความไม่รู้ เมื่อจิตที่ประกอบไปด้วยอวิชชาละสังขาร จิตนั้นก็ยากที่จะไปสู่สุคติภูมิ⁶¹

⁶⁰ เอกรงค์ ภาณุพงษ์, ตำนานโทษประหาร, น. 61-62.

⁶¹ โปรดดูคำอธิบายเรื่องจิตกุศลคือจิตที่มีอวิชชา ใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ: มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), น. 30-31.

เมื่อทำการประหารนักโทษเสร็จแล้วเพชฌฆาตดาบหนึ่งจะกระแทกเท้าหนึ่งครั้ง ก่อนที่จะเลี้ยวเลือดที่ติดปลายดาบ ด้วยความเชื่อที่ว่าการทำงานเช่นนั้นสามารถข่มวิญญาณนักโทษที่โดนประหารชีวิตได้ จากนั้นจึงหันหลังวิ่งเข้าประตูป่าไปและห้ามไม่ให้เหลียวหลังกลับมาองและต้องระวังไม่ให้หกล้มด้วย ไม่เช่นนั้นจะทำให้โดนวิญญาณนักโทษเข้าสิง⁶² แล้วรีบวิ่งเข้าไปในวงสายสิญจน์ เอน้ำมนต์ลูบหน้า ขณะเดียวกันเพชฌฆาตดาบสองก็จะจัดการกับศีรษะนักโทษประหาร คือถ้าศีรษะยังไม่แยกขาดจากตัวก็ทำให้จัดการให้เรียบร้อย แล้วเอาหัวโยนลงหลุมหรือเสียบประจาน จากนั้นให้รีบเข้าไปในวงสายสิญจน์ ระหว่างที่เพชฌฆาตดาบสองจะเข้ามาในสายสิญจน์นั้นก็ให้เพชฌฆาตดาบแรกคอยสาดน้ำมนต์กันไว้ ไม่ให้ภูตผีหรือสิ่งไม่ดีตามเข้ามาได้ ส่วนหมื่นตูม หมื่นตาม หมื่นชำ หมื่นพลอย ที่นั่งคอยอยู่ในระหว่างการประหารชีวิต ก็จะออกมาจากวงสายสิญจน์ ตรงไปที่ร่างนักโทษใช้มีดตัดเส้นเท้าถอดเครื่องพันธนาการ ถีบร่างนักโทษลงหลุม หรือตัดออกเป็นชิ้น ๆ แล่นี้ออกมาจากกระดูก ทั้งดับไต้ใส่ฟุ้งไว้เป็นทานแก่ผู้เฝ้า⁶³ สำหรับนักโทษประหารในคดีร้ายแรง หลวงหรือทางการจะสั่งให้เอาหัวเสียบหลักประหาร หรือไม้หลาวประจานไว้ 3 วัน จึงจะอนุญาตให้เอาไปรวมกับร่างในที่ฝังศพหรือจะเผาตามแต่ประเพณี⁶⁴ เป็นอันเสร็จพิธีกรรมการลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบ ก่อนที่จะเปลี่ยนมาใช้วิธีการลงโทษประหารชีวิตด้วยปืนและยกเลิกพิธีกรรมทั้งหลายที่ได้กล่าวมาทั้งหมดซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

4.2.2 เครื่องมือในการลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบ

ดาบ ที่ใช้ในการประหารชีวิตนั้นมีหลายชนิด เช่น ดาบปลายแหลม ดาบหัวตัด ดาบหัวปลา แต่ละดาบครูเพชฌฆาตจะจัดทำขึ้น โดยสร้างจากเหล็กน้ำพี้ ซึ่งถือว่าเป็นเหล็กชั้นดีที่สุดของไทย เนื้อเหล็กจะมีความคงทนแข็งแรงไม่เกิดสนิม และเชื่อว่าเมื่อใช้ฟันสิ่งที่ยึดเหนี่ยวมาก ๆ จะเกิดประกายไฟขึ้น ซึ่งสามารถใช้ในการข่มขวัญศัตรูผู้คนให้เกิดความกลัวได้ การสร้างดาบก็ต้องถือฤกษ์เพชฌฆาตด้วย และการเลือกที่จะใช้ดาบลักษณะใดในการประหารชีวิตนักโทษนั้นก็เป็ยสิทธิ์ของครูเพชฌฆาตที่จะเลือกใช้ตามแต่จะเห็นควร⁶⁵

⁶² ปางบรรพ์, เรื่องเก่าเล่าอดีต, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไพลิน, 2548), น. 26.

⁶³ เอนก นาวิกมูล, หญิงชาวสยาม, น. 111.

⁶⁴ ปางบรรพ์, เรื่องเก่าเล่าอดีต, น. 29.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, น. 22. และคำพูน บุญทวี, เพชฌฆาตผู้ฆ่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 56.

มีดตัดสั้นเท้า มีความจำเป็นต้องใช้ในการนี้ก็เนื่องมาจากในสมัยนั้นตรวนข้อเท้าไม่สามารถถอดเข้าออกได้ ต้องทำการตีตรวนให้ติดแน่นกับข้อเท้า ไม่ให้เลื่อนออกมาทางสั้นเท้าได้ ดังนั้นเมื่อประหารชีวิตนักโทษแล้วจึงต้องใช้มีดตัดสั้นเท้า สับสั้นเท้าของศพนักโทษออกเพื่อที่จะเก็บตรวนไว้ใช้ในครั้งต่อไป ต่อมาในปี ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) จึงได้มีการยกเลิกการตัดสั้นเท้า เนื่องจากในขณะนั้นมีตรวนข้อเท้าที่สามารถไขกุญแจได้⁶⁶

มีดตัดสายมงคูล หรือที่ชาวบ้านเรียกว่ามีดหมอ มีไว้เพื่อตัดสายสัญญาณหรือสายมงคูลที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการลงโทษประหารชีวิต จะใช้มีดชนิดอื่นตัดสายสัญญาณไม่ได้⁶⁷ ในการประกอบพิธีกรรมสายสัญญาณที่ผ่านการประกอบพิธีกรรมแล้วถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ป้องกันภัยต่าง ๆ ได้ การจะตัดสายสัญญาณจำเป็นต้องใช้มีดพิเศษซึ่งก็คือมีดตัดสายมงคูล การต้องมีมีดตัดสายมงคูลต่างหาก

ธงแดง เป็นธงทำด้วยผ้าสีแดงขนาดยาวประมาณ 23 นิ้ว ด้ามทำจากไม้ไผ่ ใช้สำหรับปักลงบนพื้นดินในบริเวณที่จะทำการประหารชีวิตนักโทษ เพื่อบอกให้รู้ว่าที่ดินบริเวณที่อยู่ภายในธงสีแดงนั้นจะใช้สำหรับทำการประหารชีวิต ห้ามไม่ให้ผู้คนทั่วไปเข้ามาอยู่ยาม⁶⁸

ศาลเพิงตา การตั้งศาลเพิงตาถือว่าสำคัญมากในการประกอบพิธีบวงสรวงเทพยาดาฟ้าดิน ตัวศาลเพิงตาทำจากไม้เนื้อแข็ง สร้างเป็นสองชั้นติดกัน ชั้นบนสำหรับวางเครื่องบวงสรวง ภาชนะที่ใช้ในพิธีเป็นภาชนะเคลือบมีลวดลายและเชิงที่สวยงาม ส่วนภาชนะที่ใช้ใส่อาหารที่จะนำไปบวงสรวงนั้นทำจากกระเบื้อง อาหารและเครื่องเช่นประกอบด้วย หัวหมูซ้ายขวา เบ็ดหนึ่ง ไก่หนึ่ง ปลาแป๊ะชะหนึ่งพร้อมน้ำจิ้ม บายศรีกล้วยน้ำไทย 1 หวี มะพร้าวอ่อน 1 ลูก ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว สิ่งละถ้วย ขนมธรรมดาก็ 4 ถ้วย เหล้าโรง 2 ขวด ดอกไม้พร้อมด้วยธูป 1 ซอง เทียน 9 เล่ม อาหาร...และชั้นล่างสำหรับวางดาบประหารนักโทษ (นอกจากนี้แล้วยังจัดอาหารอีก 1 ชุด เป็นอาหารมื้อสุดท้ายของนักโทษประหาร ประกอบด้วยอาหารคาวหวาน 5 อย่าง และอาหารที่เตรียมไว้เพื่อบวงสรวงและให้นักโทษนั้นมีผ้าเช็ดรอบไว้อย่างสะอาดเรียบร้อย)⁶⁹

เสื้อผ้าสีแดงของเพชรฆาต เสื้อผ้าของเพชรฆาตไม่ว่าจะเป็นเสื้อ ผ้าคาดเอว และกางเกงทำจากผ้าสีแดง เดินแถบปักลวดลายทองและลงยันต์ด้วยคาถาคัดคุ้มครองป้องกันภัย การ

⁶⁶ คำพูน บุญทวี, เพชรฆาตผู้ล่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 59.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, น. 61.

⁶⁹ คำพูน บุญทวี, เพชรฆาตผู้ล่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 64. และเชาวเรศน์ จารุบุญ, เพชรฆาตคนสุดท้าย (๒), น. 49-50.

แต่งกายนั้นจะเป็นเช่นเดียวกับที่ทหารจะแต่งกายเพื่อไปรบในยามศึกสงคราม และที่ขาดไม่ได้คือ มงคลสีแดงที่ใช้สวมศีรษะตามตำราไสยเวทย์ เพื่อคุ้มครองป้องกันภูตผี หรือวิญญาณของนักโทษ ประหารไม่ให้เข้าถึงหรือหลอกหลอนรังควานได้⁷⁰

ถ้ามองจากสายตาของอิลีเยสในเรื่องการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือการประหารชีวิต ก็อาจกล่าวว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประหารชีวิตบางชิ้นไม่มีความจำเป็นในแง่ของการใช้สอย แต่ที่ใช้เพราะเครื่องมือชิ้นนั้นแสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์และความสำคัญบางอย่างเท่านั้น เช่น มีดตัดสาย มงคล ในเมื่อมีการใช้ดาบหรือมีดตั้งหลายเล่มทำไมยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้มีดเพิ่มขึ้นอีกด้ามด้วย คำตอบก็คือมีดตัดสายมงคลแสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่าวิชาหรือของบางอย่างว่าเป็นของสูง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์การจะใช้มีดอย่างอื่นในการตัดสายสิญจน์จึงทำไม่ได้เพราะเป็นการทำลายความ ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าว หรือทำไมเพชรฆาตต้องใส่เสื้อผ้าสีแดง แม้จะใส่สีอื่นก็ทำการประหารชีวิตได้ เหมือนกัน แน่นอนว่าแม้เพชรฆาตจะใส่เสื้อสีอื่นก็สามารถ "ฆ่า" คนได้เหมือนกัน แต่อ่านาจอัน ศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงออกโดยผ่านทางเสื้อผ้านั้นก็ย่อมหมดความขลังหรือความสำคัญลง เพราะเสื้อผ้า ของเพชรฆาตนั้นไม่ใช่เสื้อผ้าที่ทำจากผ้าสีแดงเท่านั้น แต่ยังได้มีการเดินแถบปักลวดลายทองและ ลงยันต์ด้วยคาถาอาคมคุ้มครองป้องกันภัยให้กับเพชรฆาตที่จะทำหน้าที่ในการประหารชีวิตนั้น ด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเครื่องมือในการลงโทษประหารชีวิตด้วยดาบที่กล่าวมานี้ บางอย่าง อาจมีความจำเป็นในแง่การใช้สอยจริง เช่นดาบที่ใช้ในการฟันให้คอขาดออกจากตัว แต่บางอย่าง ก็เป็นเสมือนเครื่องยืนยันให้เห็นถึงความเชื่อที่สำคัญ และสัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงถึงองค์ ความรู้หรืออำนาจบางอย่างที่มีบทบาทในการดำเนินชีวิตของคนในสมัยนั้น และยังคงฝังรากลึก อยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน เช่น ความเชื่อในเรื่องเทพยดา ภูตผีและภพภูมิที่แตกต่างกันแต่ซ้อนกัน อยู่ และเรื่องเครื่องรางของขลังที่แม้แต่คนในยุคนี้ก็ยังคงขวนขวายหามาไว้ในครอบครองให้ได้

⁷⁰ คำพูน บุญทวี, เพชรฆาตผู้ฆ่าคนไม่ผิดกฎหมาย, น. 65-66.

4.3 คดีประหารชีวิตหนานปัญญาผู้ร้ายฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์ตาย

(4 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 129 – 29 พฤษภาคม ร.ศ. 131)

ผู้เขียนเลือกศึกษาคดีประหารชีวิตหนานปัญญา ในการศึกษาการลงโทษประหารชีวิต ด้วยการตัดศีรษะครั้งแรกหลังจากที่ได้มีการบังคับใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) เพราะไม่เพียงจะเป็นคดีที่ตัดสินพิพากษาลงโทษประหารชีวิตด้วยการใช้หลักกฎหมายใหม่เท่านั้น แต่ยังมีกรกล่าวถึงเรื่องหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างสยามกับอังกฤษในการที่จำเลยเป็นคนในบังคับของอังกฤษ หลังจากที่สยามได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 แล้ว สยามก็ได้ทำสัญญาเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับอังกฤษ ดังนั้นคดีนี้จึงเป็นเสมือนคดีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของสยามในการพัฒนาประเทศในระบบกฎหมาย และกระบวนการศาลยุติธรรม

ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้มีความเจริญทัดเทียมกับประเทศในยุโรป เพื่อเป็นการป้องกันภัยจากการคุกคามของประเทศเจ้าอาณานิคมทั้งหลาย ว่า “ประเทศใดเมืองใดที่ได้ยกธรรมเนียมที่เป็นการกดขี่ซึ่งกันและกัน ประเทศนั้นเมืองนั้นก็เห็นว่ามีแต่ความเจริญมาทุก ๆ เมืองโดยมาก ก็ในประเทศสยามนี้ ธรรมเนียมบ้านเมืองที่เป็นการกดขี่แก่กันอันไม่ต้องด้วยยุติธรรมนั้น ก็ยังมีอยู่อีกหลายอย่างหลายประการจะต้องคิดลดหย่อนผ่อนเปลี่ยนเสียบ้าง”⁷¹

แต่เดิมการลงโทษประหารชีวิต ไม่ใช่การลงโทษประหารด้วยการตัดศีรษะเพียงอย่างเดียวเสมอไปดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นของบทนี้ และก็ไม่ได้มีแต่การลงโทษประหารชีวิตเท่านั้นที่นักโทษจะต้องเผชิญกับความรุนแรงที่สยามรัฐสามารถกระทำต่อนักโทษประหาร แต่ยังมีโทษเชียน ประจาน และการยัดทรัพย์ลูกเมียเข้าเป็นของหลวง ซึ่งการกระทำนี้ไม่เพียงเป็นความรุนแรงที่กระทำต่อร่างกายนักโทษเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระทำความรุนแรงต่อจิตใจของนักโทษด้วย แต่เมื่อได้มีการตรากฎหมายลักษณะอาญฉบับนี้ขึ้นจึงได้มีการบัญญัติมาตรา 13 ซึ่งระบุลักษณะการลงโทษประหารชีวิตว่า “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต ท่านให้เอามันไปตัดศีรษะ”⁷²

⁷¹ เกษม ศิริสัมพันธ์ และนิพนธ์ สนิทวงศ์, “แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,” ใน หนังสืออ่านประกอบพื้นฐานอารยธรรมไทย ตอนพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม และการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2516), น. 197.

⁷² กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, น. 14.

คดีประหารชีวิตหนานปัญญาผู้ร้ายฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์มีรายละเอียดดังนี้⁷³ เป็นคดีฆาตกรรมที่จำเลยถูก “คำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต” ตามมาตรา 13 ภายหลังจากที่สยามได้เปลี่ยนมาใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 แทนกฎหมายตราสามดวงที่ใช้มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453) หนานปัญญาตกเป็นจำเลยในข้อหาฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์ซึ่งเป็นคนอยู่ห่างบอมเบร์ตาย ทั้งสองคนเป็นคนในบังคับของอังกฤษซึ่งได้จดทะเบียนก่อนหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงสยามกับอังกฤษปี ร.ศ. 127 จำเลยได้ให้การรับสารภาพว่าได้ไปกับพวกที่ฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์จริง แต่ไม่ได้เป็นผู้ลงมือสังหารกับพวกนั้น

จำเลยให้การว่าก่อนเกิดเหตุ อ้ายแก้วได้อาหนังสือฉบับหนึ่งมาจากเหงาแดงมาให้จำเลยดู หนังสือระบุว่าหากยิงมิสเตอร์ฮัดจินชันได้จะได้รับเงินรางวัล 2000 รูเปีย อ้ายแก้วชวนจำเลยไปด้วยโดยบอกว่าจะแบ่งเงินรางวัลให้ครึ่งหนึ่ง ดังนั้นจำเลยและพวกจึงไปที่ตำบลสบลานเพื่อทำร้ายมิสเตอร์ฮัดจินชัน เมื่อไปถึงพบว่ามิสเตอร์ฮัดจินชันกับชาวยุโรปอีกคนหนึ่งซึ่งภายหลังทราบว่าคือมิสเตอร์มิลเลอร์กำลังรับประทานอาหารค้ำกันอยู่จึงได้ซุ่มรอ ในขณะที่ได้จังหวะเข้าทำร้ายนั้นมิสเตอร์ฮัดจินชันและมิสเตอร์มิลเลอร์ได้พยายามต่อสู้ป้องกันตัว แต่มิสเตอร์มิลเลอร์ก็ถูกฆ่าตายโดยทารุณ (ทั้งมีดและปืน) ซึ่งจำเลยให้การว่าจำเลยไม่ได้เป็นคนลงมือ หนานนิเป็นคนยิง ส่วนอ้ายแก้วเป็นคนพัน

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการสืบพยาน สางไสพยานโจทก์ให้การว่า พยานได้ไปที่บ้านของอินตาเมื่อประมาณวันที่ 29-30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453 อินตาได้ชวนให้พยาน จำเลย อ้ายเปง อ้ายแก้ว และหนานนิไปปล้นบ้านของนายห้างบอมเบร์ที่ป่าหูก ต่อมาอีก 3 วัน หนานนิก็ได้มาเรียกพยานไปที่บ้านของอินตาอีก การมาในครั้งนี้ 2 นี้พยานก็ได้พบจำเลยอีก และจำเลยก็เป็นคนพูดจาชักชวนให้พยานร่วมปล้นนายห้างบอมเบร์โดยบอกให้นายห้างมีเงินมาก และจะไม่เข้าไปปล้นที่บ้านป่าหูกเพราะมีคนมาก (การเข้าไปปล้นที่ตำบลสบลานน่าจะปลอดภัยและมีโอกาสสำเร็จมากกว่า...ผู้เขียน)

วันถัดมาคือวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2453 เป็นวันที่พวกผู้ร้าย 5 คน ออกไปปล้น พยานก็ถูกเรียกไปที่บ้านอินตาอีกเป็นครั้งที่ 3 พยานไม่ได้ไปปล้นด้วย และในครั้งนี้นพยานก็ยังได้พบกับจำเลยอีก และสังเกตเห็นว่าจำเลยเป็นเพียงคนเดียวที่มีปืนเบรานิงใส่ถุงหนังสะพายไปด้วย 1

⁷³ สรุปความจาก, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงยุติธรรม เลขที่ ย.14.2/3, “คำพิพากษาประหารชีวิตหนานปัญญา ต้องหาว่าฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์ตาย (4 ก.พ. 129 – 29 พ.ค. 131),” กองจดหมายเหตุแห่งชาติ.

กระบอก ส่วนพวกที่ยกไปปล้นคนอื่น ๆ ก็มีปืนชนิดอื่น ๆ ที่ใช้กันตามธรรมดาและดาบเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีคำให้การของพยานอีกคนหนึ่งคือน้อยเปง ซึ่งได้ให้การว่าได้ทราบข่าวการตายของนายห้างเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2453 และในวันถัดมาพยานได้พบจำเลยและอินตาที่บ้านของพยาน พยานได้สังเกตเห็นว่าจำเลยมีปืนชนิดเบรานิง 1 กระบอกในกระเป๋

ส่วนนายแพทย์เคอร์ (หนังสือสำคัญหมายเลข 3) ผู้ตรวจพิสูจน์ศพของมิสเตอร์ อี ปี มิลเลอร์ ให้การว่ามิสเตอร์มิลเลอร์ได้รับบาดเจ็บ 2 แห่ง แผลหนึ่งเกิดจากการฟัน อีกแผลหนึ่งเกิดจากการถูกยิงด้วยกระสุนเหล็กเข้าอย่างจังที่บริเวณลำคอตัดผ่านเส้นเลือดใหญ่ที่คอขาด ซึ่งบาดแผลนั้นทำให้ถึงตายได้ในทันที เพราะเลือดไหลไม่หยุด และจากการทดลองของนายแพทย์เคอร์เกี่ยวกับขนาดของแผลและความแข็งแรงกำลังของลูกปืน ชี้ให้เห็นว่าเป็นบาดแผลที่เกิดจากการถูกยิงด้วยปืนชนิดที่ดีและร้ายแรง และจากผู้ที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธ

จากคำให้การของจำเลยและพยานโจทก์ สรุปได้ว่า

1. มีคำให้การตรงกันว่าจำเลยมีอาวุธปืนเบรานิงจริง
2. จำเลยได้มีการวางแผนล่วงหน้าร่วมกับพวกไปปล้น
3. ก่อนยกพวกออกจากบ้านไปปล้นมีพยานเห็นว่าจำเลยเป็นเพียงผู้เดียวในกลุ่มที่มีปืนเบรานิง ส่วนพวกที่ยกไปปล้นคนอื่น ๆ ก็มีปืนชนิดอื่น ๆ ที่ใช้กันตามธรรมดาและดาบเท่านั้น
4. จำเลยรับสารภาพว่าไปปล้นในที่เกิดเหตุจริง
5. อีก 2 วันต่อมายังมีพยานยืนยันว่าจำเลยยังคงมีปืนเบรานิงอยู่ แต่เมื่อจำเลยถูกจับ จำเลยไม่สามารถชี้แจงเหตุผลอันน่าเชื่อถือที่สามารถหักล้างได้ว่าทำไมจำเลยจึงไม่มีปืนเบรานิงในเวลานี้
6. จำเลยไม่สามารถเอาปืนเบรานิงของตัวเองยืนยันว่าไม่ได้ใช้ปืนนั้นยิงใคร และเมื่อจำเลยอ้างว่าให้ลั่นน้อยเปงยืมปืนไป จำเลยก็ไม่ได้เรียกตัวลั่นน้อยเปงมาเป็นพยานฝ่ายจำเลย

ดังนั้นจากข้อสรุปเหล่านี้ศาลจึงมีความเห็นว่าถ้าจำเลยไม่สามารถพิสูจน์ หรือแสดงหลักฐานให้เห็นเป็นอย่างอื่น ศาลจึงได้ตัดสินจากคำให้การของพยานและข้อสรุปข้างต้นว่า จำเลยเป็นผู้ที่ยิงมิสเตอร์มิลเลอร์ตาย และมีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 250 (3) โดยไม่มีข้อสงสัย และถึงแม้ว่าจำเลยจะอ้างว่าได้รับสารภาพ ก็เป็นการรับสารภาพแต่เพียงบางส่วนไม่สามารถอ้างว่าเป็นเหตุอันควรให้ลดโทษแก่จำเลยได้ตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 59

และเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2456 ได้มีหนังสือคำสั่งเลขที่ 1/64 ให้ดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาที่ศาลต่างประเทศเมืองนครเชียงใหม่ ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาได้ตัดสินพิพากษาต้องกันว่ให้ประหารชีวิตหนานปัญญา จำเลยคดีต้องหาว่าฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์คนอยู่ห้างบอมเบร์พม่าตายโดยเจตนาที่ตำบลสบลาน แขวงเมืองนครลำปาง มีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 250 (3) และไม่มีเหตุสมควรให้ได้รับความปรานีหรือการลดหย่อนโทษตามกฎหมาย ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตให้ตายตกไปตามกัน

ถ้าเปรียบเทียบกับคดีการลงโทษประหารชีวิตก่อนที่จะใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จำเลยทำความผิดอุกฉกรรจ์ จำเลยก็ถูกพิจารณาดีในฐานะที่ทำให้พระมหากษัตริย์สูญเสียไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน และทำลายความสงบสุขของพระองค์ คดีก่อนหน้าที่จะได้มีการใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ที่มีบันทึกอยู่ในกองจดหมายเหตุคือ คดีจีนเหี้ยมคนร้ายเอาผิดแทงจีนยิดตาย (24 สิงหาคม ร.ศ. 114 – 30 กรกฎาคม ร.ศ. 115) จากเอกสารการตัดสินคดีความนั้น ปรากฏว่าจีนเหี้ยมทำผิดพระราชอาญาหลายมาตรา ดังนี้คือ ความผิดตาม “พระราชบัญญัติ มาตรา 3 มีว่า วิวาทชกตีฟันแทงกันผู้ร้ายทำประการใด ๆ ถึงตาย พิเคราะห์เป็นสัจใช้ ให้เอาโทษตายตกตามกัน...กฎหมายลักษณะอาญาหลวง มาตรา 38 มีว่า ผู้ต้องพระราชอาญาถึงสิ้นชีวิต แลทรัพย์สินของข้างฆ่าคววยฆ่าคน ผู้ต้องพระราชอาญานั้น เปนระบาทว์ให้ส่งเข้าพระคลังหลวงจ้งสิ้น”⁷⁴

เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติและกฎหมายลักษณะอาญาหลวงแล้ว จะเห็นได้ว่าเมื่อตกเป็นจำเลยในคดีการวิวาทจนกระทั่งมีผู้เสียชีวิต จำเลยถูกเรียกว่าเป็นผู้ร้ายทันที และเมื่อจำเลยหรือผู้ร้ายในสมัยก่อนถูกตัดสินประหารชีวิต ก็ไม่ได้เป็นเรื่องเดือดร้อนเฉพาะตัวเท่านั้น ต้องเดือดร้อนไปถึง “ข้างฆ่าคววยฆ่าคน” ด้วย ต้องถูกยึดไปเป็นของหลวงให้ท่านใช้ในงานราชการต่อไป

ดังนั้นเมื่อจีนเหี้ยมทำผิดอาญาแผ่นดินหลายมาตรา ดังนั้นโทษที่จีนเหี้ยมได้รับก็คือ “อ้ายจีนเหี้ยมทำให้เสียไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเช่นนี้ อ้ายจีนเหี้ยมล่วงพระราชอาญา มีความผิดเบนมหันตโทษ ต้องบพให้รับราชบาบททรัพย์สิน วิญญูณภททรัพย์สิน อภิญญูณภททรัพย์สิน บันดาเปนของ

⁷⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงยุติธรรม ย. 14.2/1, “จีนเหี้ยมคนร้ายเอาผิดแทงจีนยิดตาย แขวงเมืองนครไชยศรี (24 ส.ค. 114 – 30 ก.ค. 115),” น. 3-4.

อ้ายจิ้นเหี้ยมทุกสิ่งทุกอย่าง ส่งเจ้าพนักงานไว้เป็นของแผ่นดินให้สิ้นเชิง แล้วให้ลงพระราชอาญา เขียนอ้ายจิ้นเหี้ยม 3 ยก 90 ที่ เอาตัวอ้ายจิ้นเหี้ยมไปประหารชีวิตตรเสียให้ตายตกไปตามกัน โทษโดยบทพระไอยการ”⁷⁵

ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบจากเอกสารระหว่างการคดีความทั้งสองคดี จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า คำพิพากษาคัดสินคดีความทั้งสองมีความแตกต่างกัน คือคดีจิ้นเหี้ยมให้บริษัทยาทรัพย์สิ่งของต่าง ๆ ทั้งหมดที่จิ้นเหี้ยมมีไปเป็นของแผ่นดิน รับผิดชอบตั้งแต่ข้างม้าวัวควาย คนที่เป็นสมบัติของจิ้นเหี้ยม (ข้าทาสและลูกเมีย) รับผิดชอบแม้กระทั่งวิญญาณกทรัพย์ อภิญญาณกทรัพย์ ของจิ้นเหี้ยม แล้วจากนั้นให้เขียนจิ้นเหี้ยม 3 ยก 90 ที่ ก่อนเอาตัวจิ้นเหี้ยมไปประหารชีวิต ในขณะที่ คดีหนานปัญญาฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์นั้น “...จำเลยมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดย จิตรฆาตตามมาตรา 250 ข้อ 3 เพราะฉะนั้นจึงพิพากษาให้ประหารชีวิตจิ้นเหี้ยมหนานปัญญาให้ตาย ตกไปตามกัน”⁷⁶ จะเห็นได้ว่าคำตัดสินนั้นต่างกันมาก เพราะเปลี่ยนการเรียกหรือทักคนที่มองว่าผู้ ต้องโทษเป็นผู้ร้ายแต่แรกมาเป็นการเรียกว่าจำเลย และเมื่อต้องโทษประหารชีวิตแล้วจำเลยก็ไม่ ต้องโดนยึดทรัพย์ฆ่าคนลูกเมียเหมือนอย่างในกรณีการใช้กฎหมายตราสามดวง ส่วนเรื่องโทษ เขียนกับประจานนั้นก็ถูกยกเลิกโดยเด็ดขาดตามประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127

อย่างไรก็ตามจากคำตัดสินพิพากษาโทษประหารชีวิตที่ยกมากล่าวนี้ ถึงแม้ว่าการใช้ กฎหมายในสมัยนั้นจะได้เปลี่ยนจากการใช้กฎหมายตราสามดวงมาเป็นประมวลกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 สิ่งเหมือนกันในคำสั่งทั้งสองก็คือ “คำสั่งที่ให้จำเลยตายตกตามกัน” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องบาปบุญและนรกสวรรค์ว่าก็ยังคงมีอิทธิพลต่อผู้คนอยู่ แม้ว่าสยามรัฐจะพยายาม วางหลักกฎหมาย และวิธีพิจารณาความอาญาตลอดจนระบบการศาลยุติธรรมให้มีความทันสมัย โดยการใช้ระบบกฎหมายในยุโรปเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายเดิม แต่จากการใช้คำพูดในการตัดสินพิพากษาจำเลยให้ตายตกไปตามกัน ก็ยังเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อทางพุทธ ศาสนาที่ปรากฏในสังคมไทยผ่านการจัดระเบียบทางความคิดในเรื่องจักรวาลและภพภูมิต่าง ๆ ใน ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งให้ความชอบธรรมกับรัฐไทยในการส่งผู้ที่กระทำความผิดลงตกนรกด้วยวิธีการ ประหารชีวิต

⁷⁵ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงยุติธรรม ย. 14.2/1, “จิ้นเหี้ยมคนร้ายเอามิดแทงจิ้นเหี้ยมตาย แขวงเมืองนครไชยศรี (24 ส.ค. 114 – 30 ก.ค. 115),” น. 6.

⁷⁶ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงยุติธรรม เลขที่ ย. 14.2/3, “คำพิพากษาประหารชีวิตหนานปัญญา ต้องหาว่าฆ่ามิสเตอร์มิลเลอร์ตาย (4 ก.พ. 129 – 29 พ.ค. 131),” น. 6.